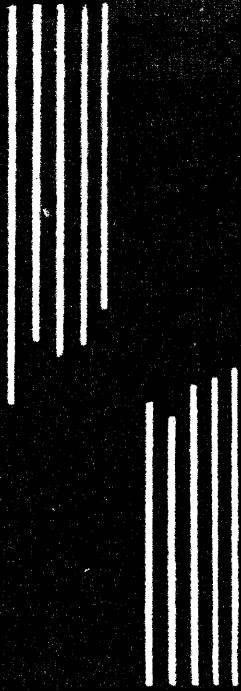

MUUSIKKA- LEHT

1931

JUULI/AUGUST

7/8

Muusikaleht

Pää- ja vastutav toimetaja **Riho Päts**
Toimetus: **Leenart Neuman, Riho Päts ja Tuudur Vettik**

KAASTÖÖLISED:

TALLINNAS: prof. J. Aavik, E. Aav, R. Kangro-Pool, prof. A. Kapp,
H. Kompus, A. Krull, R. Kull, prof. A. Lemba, prof. T. Lemba,
M. Lüdig, V. Nerep, H. Prants, R. Päts, M. Saar, R. Saving,
prof. J. Tamm, J. Vaks, T. Vettik, E. Võrk j. l.

TARTUS: H. Eller, J. Kraut, K. Leichter, L. Neuman, prof. dr. med. A.
Rammul, prof. dr. phil. A. Saareste, dr. med. E. Saareste. J.
Simm j. l.

TEISTES RÕDUMAA LINNADES: Joos Aavik (Kuresaare), E. Klement
(Vaige), V. Krull (Pärnu), P. Laja (Võru), E. Mesiäinen (Rak-
vere), H. Rossman (Viljandi), K. Tuvike (Tõrva), K. Veeber
(Türi), J. Võihe (Narva) j. l.

VÄLISMAAL: prof. H. Klemetti, prof. dr. J. Krohn, prof. S. Palmgren,
mag. M. Turunen (Helsingi), S. Ranta (Viiburi), V. Siukonen
(Sortavala), A. Ebel (Berliin), G. Krause (Varssav, Pariis, Mi-
laano j. l.), B. Lamey (Riiia), prof. A. Cimral (Praha).

Muusikalehe tellimishind:

E. Lauljate Liidu liikmeile — aastas	2 kr. — s.
Teistele	2 kr. 25 s.
Välismaale	4 kr. 50 s.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

Muusikalehe väljaandja: **E. Lauljate Liit.**

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Lai t. 12. Telefon 431-82.

SISUKORD:

Mõttepudemeid „Estoonia“ muusika
hooaja eel — R. Päts
Ooperi hukk — F. Šaljapin
Bruno Kittel ja tema koor — L. Neu-
man
Mälestusi laulupidude algaegadest —
H. Prants
Soome laulupidu — mag. M. Turunen
Läti laulupidu — B. Lamey

Suvi helises laulust:
Viljandi- ja Virumaa laulupeod
ning laulupäevad
Arvustusi kodu- ja välismaalt
Mitmesugust
Lõbusaid lugusid
Pilte
Illustratsioonid

Muusikalehe järgmine number ilmub septembris

muusikaleht

MÖTTEPUDEMEID „ESTOONIA“ MUUSIKA- HOOAJA EEL

R. PÄTS

Möödunud on suvepuhkus. Asutakse jälle tööde juurde — värske jõuga, uute kavatsustega. Publik tuleb uute ootustega. Ent kerkib küsimus — kas rahuldavad need ootused?

Teatavasti on „Estoonia“ selleks tagapõhjaks, millel toimuvad meie muusikaalu tsentraalsemad avaldised. Sääil on ooperi, balleti ja opereti trupid, on sümfoonia-orkester ja laulukoor — sõnaga kõik tarvilik seks, et ta avaldised tohivad olla meie muusikaelule tooniandvaks. Kui siiani aga sääil mõnda jääb soovida, siis tohtigem vaadelda selle põhjusi.

„Estooniat“ peavad ülal seltskond, valitsus ja omavalitsus. Seltskond toetab ta ettevõtteid oma osavõtuga, valitsus ja omavalitsus — abirahadega. Mida suuremad sissetulekud, seda laiemaid võimalusi on tegutsemiseks. „Estoonia“ sissetulekud ei ole vist kunagi olnud liig suured, seepärast ka ta tegevus on pidand piirduma: see on võind areneda vaid arvestades piinliku hoolega oma piiratud võimalusi. Ent nii väikesed kui need võimalused ka on — *plaani-kindlal, sirgjoonelisel juhtimisel* nad võimaldaksid ometi mõndagi ümarat. Kuid nagu see meil üldse sagedane näht, vähemasti muusikaelus (millele selle lehe veergudelgi juhitud tähelepanu), nii ka siin — „Estoonia“ tegevuses — *ilmne juhuslikkust.*

Sellest alljärgnevad read.

„Estoonia“ direksioon andis informatsiooni, et eeloleval hooajal on kavatsusel lavastada 4 uut ooperit, *muus osas aga püütakse pakkuda möödunud aasta eeskujul.* Arvestades möödunud ja seda informatsiooni, on vist küllaldane, et saada teatud pilt tolle kunstiasutise juhtimisest. Mis puutub ooperirepertuaari, siis *r a h u l d u m e* vähemasti sellega, et sääil leidub koht ühele algupärandile ja ka paljutöötavale Borodin'i „Vürst Igor'ile“, kuigi meelsamini oleks näind mõne vana asemel (mida kavatsus lavastada lisaks noile kahele äsjanimetatule) üht *kaasaegset* ooperit, mida meie publik tahaks ja tohikski nüüd ometi loota, kus ooperil ju aastatepikkune tee seljataga ja väljaspool ooperile kui kunstivormile koguni kadu hakatakse ennustama. Kuid — oleme kannatlikud! Millest aga ei saa mööduda, s. o. omapärane ooperirepertuaari pakkumise *süsteem*, mis „Estoonias“ püsib juba aastaid ja nähtavasti veelgi kavatseb säiluda. On saand kombeks, et kui lavastatakse uus ooper, siis seda mängitakse peaaegu vahelduseta, kas või tühjale majale. Otse tüütuseni. Meie-aja inimene on nõudlik, eriti ta armastab vaheldust, mitmekülgust, elevust — mida enam seda suudetakse pakkuda, seda aktiivsem on suhtumine. Ülalmainitud süsteem aga arendab äärmist monotoonsust, ühekülgust ja passiivsust. Tun-

dub isegi nii, et ajajooksul meie suurele publikule niimoodi on suudetud külge pookida traditsioon — vaid üks kord üht ooperit vaadata, et siis „rahuldustundega“ võiks öelda: „olen seda ooperit juba näind“. Kuigi „Eestoonias“ töötab ühel ajal mitmeid truppe: ooperi, balleti, draama, opereti, mistõttu korraldamiseks võib tekkida raskusi, ometi häääl tahtmisel ja oskusel ei peaks puuduma võimalusi repertuaar huvitavamalt koostada: vähemasti nii, et oleks võimalik anda mitu ooperit ridastikku, nii et uuestiväljatoodud ooperi kõrval figureeriks *alati* ka varemald lavastusi, kus siis vahelduseks leiaksid kasutamist kui kodu- nii välismaised külalised — ning mida mitmekesisemalt, seda huvitavam. See peaks muidugi juba olema hooaja alul ette kavatsatud ja ka avalikult anonseeritud, et iga ooperiharrastaja teaks seda arvestada. On loomulik, kui saame aastas 4—5 uuslavastust. Kuid ebaloomulikuna tundub, kui aasta jooksul serveeritakse ikka vaid samu. Nägime, et itaalia ooperitrupi külaskäigu puhuks oli näit. meie ooperikoor suutnud korrata rea endisi oopereid ja koguni uuegi itaalia keeles ära õppida, miks ei peaks see olema võimalik üldse mitmekesisuse huvides, päälegi kuna solistid on ju iseseisvamad osade läbitöötamises. Kõikjal *elujõulised* kunstilised ettevõtted näevad ette otse detailideni oma tegevuskava, mille põhjal kunstilist tegevust püütakse maksimumini arendada: pole mingi haruldus hooaja alul muusikaajakirjust lugeda anonse, kus näit. sümfoonia-orkestrid teatavad, et neil hooaja jooksul on ette nähtud kindel arv sümfoonia-kontserte (isegi kuupäevad on määratud kindlaks), kus ettekan- dele tulevad nii- ja niisugused teosed klassikalisest ja kaasaegsest sümfoonilisest repertuaarist, nende ja nende kodu- ja välismaa dirižentide ja solistidega. Samuti ka ooperi ja teistel aladel. „Eestoonia“ muusikalised informatsioonid on aga ikka olnud ehamäärased. Ning sellest tuleb oletada, et juhtidel puudub küllalt selge pilt *konkreetsemaist* kavatsusist, mida on ka tegevus ise tõestand, eriti kui arvestada „Eestoonia“ sümfoonia-orkestrit.

Ooperiorkester. See, ühes palgatud lisajõududega, moodustab korraliku sümfoonia-orkestri. Ta on võimeline kontsertüksus. Kuid ta tegevuses ei ole juba pikemat aega olnud näha mingit *plaanikindlust*. Ta kontserdid kannavad täitsa juhuslikku ilmet. Kui on olemas juba säärase stabiilse koosseisuga orkester, siis oleks ka otstarbekas seda kasutada täiel määral: ühe sümfoonia-kontserdi ja vähemasti paar rahvakontserti kuus peaks aeg kindlasti võimaldama. Sümfoonia-kontserdid peaksid olema plaanikindlalt ette kavatsatud — kogu hooajaks, ning kavadki, vähemasti üldjoonteski, anonseeritud, nagu näeme seda kõikjal, kus kontsertelu *liigub*. Peaks saavutatama juha aegsasti kokku- lepped külalisedirižentide ja solistidega, ja *nii*, et oleks võimalik teostada oma ülessäetud kavad maksimumini. Rahvakontserdid võiksid ja peaksidki pak- kuma esinemisvõimalusi ka meie nooremaile dirižentidele ja solistidele. „Eestoo- nia“ sümf.-orkestri tegevus on aga viimaseil aastail olnud väga ilmetu ning on kannud täiesti juhuslikku laadi.

Repertuaar. Meil on siin käind häid dirižente, kellest teame, et nad mu- jal esitavad ka *uemat* muusikat. Kuid siin oleme saand kui oma nii külalis- dirižentidelt ikka enamasti vaid ammukutuld osaliseks. Muidugi häääl ette- kandel kuulad seda meeleldi. Ent mõningat vaheldust tohiks ometi tahta ajal, kus välismaailmas nii palju uut ja tõesti huvitavat, et sinne kontsertelu oma iganend, tardund ilmega näib otse kauge provintsi omana. Tekib küsimus — miks siin uudiseid ei kuulda? Selleks on mitmeid põhjusi. Üheks kaaluva- maks tuleb pidada dirižentide väidet, et korraliku kontserdi ettevalmistuseks

võimaldatakse teatri juhatusel poolt liig vähe proove, mil põhjusel tundmatute teoste väljatoomine on võimatu. On arusaamatu, miks sümfoonia-kontsertide jaoks, mis toimuksid ütleme üks kord kuus, ei leidu kuu jooksul aega 4—5 proovi jaoks, s. o. umbes 1 kord nädalas; rahvakontserdile jätkuks juba paarist proovist. Need ei tohiks orkestrit, kelle töö areneb küll ka teisel poolel (ooper, operett), liigselt koormata. Kõikjal tehakse praegu pingutusi, suurendatakse töökoormaid, eks siingi võiks orkester — kui see on olemas — sellele häätahtlikult suhtuda. Praegune aeg kohustab meid. Sünniks ju see meie muusika edu huvides. Ja me ei ole ometi veel kaotand viimset idealismi raasukest?! Kui teame, et näit. New-Yorgi Metropolitan-teatri orkester on kohustatud nädala jooksul mängima üheksa ooperit ja kaks sümfoonia-kontserti, siis võime öelda, et see on tõesti orjalik koorem, kui arvestada veel kõiki proove, mis nendega ühenduses; samuti on lugu üldse paljude orkestritega mujal. Ent oleme kaugel sellest, et meiegi orkester peaks kandma samu koormaid. Sarnane liigne töö ei tule millalgi asjale kasuks. Kuid töömehele selle vaid võrdluseks, näiteks, et häälahtimisel peaks teatri juhatusel olema võimalus meiegi publikule pakkuda natuke rohkem.

Kui rääkisime uudisteoste ettekandeid takistavaist põhjustist, siis tuleks siin mainida sedagi, et „Estonia“ orkestril puuduvad mõned tähtsad pillid, mis suuremais koosseisudes sageli figureerivad. Märkigem kas või esmajoones kontra-fagott ja celesta. Need mõlemad on küll võrdlemisi kallid instrumendid, kuid juba ammu oleks võind mõelda nende soetamisele, kas või iga aasta vähema summa selleks eelarvesse võttes. Nüüd on aga nende puudus sageli takistuseks uute suuremamõõduliste partituuride läbitöötamisel.

Lõppeks ei saa jätta puudutamata ka arvustuse suhtumist uueaegsele repertuaarile. Meil on mõnikord pianistid teind katseid esitada muuseumis ka kaasaegset repertuaari, kuid ikka on see leidnud ühelt osalt arvustuselt halvaks-panevat suhtumist — ja seda põhjendusega, vaid isikliku maitse pinnal. Siin ei oleks liigne teatud ettevaatus. Kui tahame tänapäeva kunsti mõista, siis peame kõigepäält suutma mõista aega, ja ajas vahet tegema, mis kunstivääriline, mis mitte.

Nii palju mõningaist asja pidurdavaist tegureist. Pöördudes jälle „Estonia“ informatsiooni juurde, mis ütleb, et sümfoonia-kontsertide alal kõik jääb endist viisi, peab mainima, et nii toimitakse küll lühinägeliselt. Nii sammutakse loodele. Mõeldagu sellele enne, kui on hilja! Samuti oli ka „Vanemuisega“. Meelestub see tore aeg, kui Tartu „Vanemuises“ suve läbi kuuldi iga päev sümfoonia-orkestri kontserte, seejuures väga mitmekesise, vaheldusrikka eeskavaga. Oli saand traditsiooniks, et iga nädal pidi olema paar sümfoonia-kontserti, ooperi- ja balletimuusika õhtu, segasisuline kontsert ja kergeisulise muusika õhtu, lisaks neile suve jooksul veel mõned suuremad ettekanded (kantaadid j. m.) ja külalisesinemised. Ka talve läbi kestsid sümfoonia-kontserdid ja kammermuusika-õhtud. Sama juht, kes kõike seda korraldas, toimus ühtlasi ka „Vanemuise“ muusika-osakonna laulukooriga juhina. Kõigiks toiminguks jätkus aega. *Seltsi juhatusel oli usaldust oma tööka muusikalise juhi vastu ja ümberpöördukt.* Kuid ajad muutuvad. Mõodusid need, täis idealismi ja julget vaadet tulevikku. Astusid pukki teised mehed. Ja mis on jäänd „Vanemuisest“ kõigi ta sümfoonia-kontsertide, kammermuusikaga ja laulukooriga? Juba aastate jooksul ei ole me kuulnud midagi nimetamisväärset ei „Vanemuise“ muusikalist toiminguid ega muusika-osakonna ettevõt-

teist. Vaid kahtlase väärtusega operett — see on valland „Vanemuise“. Nüüd oli kuulda, et vähemasti „Vanemuise“ muusika-osakonna *laulukoor* uue juhi juhtimisel jälle elustub ning tahab intensiivselt asuda tööle. Soovigem, et see tööpoolest teostuks ja et ka „Estoonia“ juhtide pilgud suunduksid kaugemale tulevikkudele, et ära hoida samast laskumist, mis sai osaks „Vanemuisele“.

See võib teiselt pooltki tulla — ja nimelt siis, kui ei suudeta ajada küllalt sirgjooneliselt teatrit poliitikat. Kui oleme siin „Muusikalehe“ veergudel mõnda korda alla kriipsutand „Estoonia“ ooperi ühtlast üldtaset, kui laululiselt nii lavaliselt, siis seda tuleb kirjutada päämiselt asjaolu arvele, et ooperitruupi koosseis on püsind võrdlemisi stabiilne. Viimase aja märgid aga vihjavad, et hakatakse siingi tekitama lõhesid. Teatavasti on „Estoonias“ kombeks igal kevadel *kogu personaalile* lepingud üles öelda ning siis soovitatavate isikutega need jälle sõlmida üheks aastaks uuendatud tingimustel. See oleks üsna loomulik, kui ta vaid toimuks sirgjooneliselt. Ent korduvalt oleme pidand kuulma, et seejuures leiavad aset mitmesugused „manöövrid“, et talitatakse töö ja võimete otsekohese hinnanguta. — Et aga „Estoonia“ on meil ainuke teater, kus tehakse ooperit, siis pole ooperinäitlejail mingeid teisi väljavaateid ja paratamatult nad peavad alistuma teatri juhatuse tujukaile tingimustele. Kas on aga ühel kunstilisel asutisel õigust spekuloida oma ainulaadse seisukohaga?! Kui aga tullakse tõendama nende manööverduste tarvidust majanduslike kaalutlustega, siis see ei pea paika: ka nende juures on tarvis sirgjoonelisust. Seda nägime Riia rahvusteatri, kui direktor, arvesse võttes üldist majanduslikku kriisi, kõigile näitlejatele pani ette leppida teatava protsendi palga kärpimisega, ja kuigi sääl alul nuriseti, ometi said näitlejad aru seisukorra tõsidusest ja kokkuleppe saavutati peagi. Nii meilgi — *kui tahetakse, et ooper säiluks ja areneks, siis ta igakülgses juhtimises on vaja rohkem sirgjoonelisust, kõigepäält aga peaks olema teatri juhatuse ja näitlejaskonna vahel vastastikust usaldust, mis on tähtsamad eeltingimused teatri töö rahuliku õhkkonna loomiseks ja selle kõikkülgses arenguks.*

□

Palju on olnud muusikalise arengu mõttes „Estoonias“. Seepärast rääkigem veel paarist küll näiliselt pisiasjast, ent küllaldasel määral tähtsast selleks, et mõjuda positiivselt või negatiivselt meie muusikaelule.

Kontsertsaali kasutada andmine on olnud „Estoonia“ seltsist. Sääl on määratud kindlaks teatud üürinormid. Kuid need osutuvad praegusel kitsikul ajal niivõrra kõrgeks, et oma kunstnik ja üldse oma kunstilised ettevõtted sellele naljalt ei pääse ligi. Kuigi sellele vaatamata „Estoonias“ korraldatakse kontserte, siis vaid seepärast, et Tallinnas ei ole teisi soodsaid ruume. Nii ei ole harulduseks juhtumid, kus *oma* inimeste poolt korraldatud kontserdest suurema osa sissetulekust saab „Estoonia“ selts saali üüriks. Varem kasutasid mõned ettevõtted (näit. laulukoorid) raadio-ringhäälingu poolt vähesese tasu eest pakutud võimalust, kontserti raadios edasi anda. See aitas natukenegi kaasa kõrge saaliüüri tasumiseks. Kuid möödunud aastal pandi maksma uudus, kus ringhäälingu kaudu edasiantavalt kontsertidelt kõrgendati põhjendamatult saali üüri — ja seda suurema summa näol, kui ringhääling tavalisti maksis ülekanne eest. Et nii tingimused osutuvad enneolematult raskeks, siis pole asjatult olnud muusikaringkonnas viimasel ajal tõsisid arutlusi, mida võtta ette, kuna sarnane asjaolu pidurdab meie üldist kontsertelu. Siin kontsertsaali õigel omanikul, „Estoonia“ osatühisusel, peaks olema ütelda oma mõjuv sõna.

Lõppeks, väliskunstuike kontserdest. On teada, et sageli väliskunstuike kontserte korraldavad välismaa kontserthürood ja tihti need toimuvad „Estoonia“ seltsi kaudu. Kuigi see mõnesuguseil kaalutlusil „Estooniale“ mingil määral võib olla kasulik, ometi rahvamajanduslikult ei saa seda pidada õigeks, sest kogu kontserdi sissetulekud, mis mõnikord ulatuvad tuhandeisse kroonidesse, voolavad niimoodi välismaale, samal ajal kui meil endal Tallinnas on mitmeid kontserthüroosid, kes seda võiksid korraldada, mil juhtumil osagi sissetulekuist säästuks kodumaale. Sarnased väliskontserthüroode kaudu korraldatud kontserdid tuleks panna erilise järelevalve alla: need võiksid leida aset vaid esmajärguliste kunstnikega, päälegi nendega, kelle esinemine siin tõesti päleiks kuulamist. Muide, oleme näind, et meie oma kontserthürood on küllalt võimelised häid kunstnikke siia tooma. Ja sellest aitab meile!

□

Siin esitatud pudemeist üldkõkkuvõtet tehes märkigem:

„Estoonia“ kui tooniandev, juhtiv muusikaline asutis peaks arendama oma kunstilist tegevust kui ooperi nii sümfoonia-kontsertide alal plaanikindlamalt, sihiteadlikumalt — vääriiselt aja nõudeile; ta kunstilises ja majanduslikus juhtimises valitsegu rohkem sirgjoonelisust, juhtide ja tegelaskonna vahel — vastastikust usaldust; ja lõppeks, kuna teiste muusika-kunstiliste ettevõtete korraldamine oleneb tähtsal määral „Estoonia“ kontsertsaali kasutada-andmise tingimust, siis need olgu oma kunstnikele ja ettevõttele ajakohased; väliskontserthüroode kaudu korraldatud kontsertidele, mis kui kunstiliselt nii majanduslikult võivad olla meile kahjulikud, aga tuleks suhtuda erilise ettevaatusega.

„Estoonia“ teatri saabuva hooaja muusika-uudiseid

„Estoonia“ teatrit ei oota sel hooajal roosilised päevad. Seda põhjustab asjaolu, et teater jäeti ilma kultuurkapitali toetusest. Siiski püütakse anda lavastusi ja kontserte samal määral kui möödund hooajal. Sooritamismõimalused selguvad muidugi hooaja vältel.

Oopereist on võetud mängukavva: Giordano' „Andrè Chenier“, Borodin'i „Vürst Igor“, A. Lemba' „Armastus ja surm“. Neljanda ooperi kohta pole võetud veel kindlat seisukohta. On kaalutud Massenet' „Wertheri“, Auber'i „Fra Diavolot“ ja teisi. Tegelaste koosseis on jäänd üldiselt endiseks, —

vaid A. Arder'iga ja I. Aav-Loo'ga pole sõlmitud lepinguid.

Sümfoonia- ja rahvakontserte püütakse anda samal arvul kui möödund hooajal.

Kui ooperisse nii ka kontsertsaali on oodata väliskunstuike külaskäike. Muu-seas peetakse läbirääkimisi Šal-japin'iga.

Sügisel pühitsetakse teatri 25. aasta juubelit. Juubelipäeviks on määratud kindlaks 24. ja 25. oktoober. Korraldatakse aktus, pidulik kontsert, pidusöök jne. Sel puhul tuleb esiklavastusele A. Lemba' ooper „Armastus ja surm“.

OOPERIHUKK

F. ŠALJAPIN

„Muusikalehe ainuõigus
järelrükk keelatud

Kuigi tunnen end juba ammu ooperist pettununa, siis seejuures ei mängi mingit osa minu *isiklikud* huvid ja tunded. Ei kuidagi tunne end ooperiväsimuna ses mõttes, nagu ei jaksaks ma ooperis enam laulda. Just vastuoksa! Minu seisukoht on puht kunstilist ja teoreetilist laadi. Esimesel loomingujärgul kunstnik põleb, kui ta vormib oma osi. Kuni see produktiivne töö teda hoiab tegevuses, seni ta jätab kõrvale kõik teoreetilised kaalutlused kunstiteose enese üle. Nii juhtub sageli, et dirižendile mõne sümfoonia või ooperi päältkuulamine ei valmista mingit naudingut, küll aga saab ta tolle näiliselt võõra teose kallal ise töötades ning teda ettekandeks valmistades produktiivsest tööst niivõrra haaratud, et oma loomisrõõmus unustab kõik muu. Keegi maailma parimaid dirižente on kord öelnud: „Ma ei saa kunagi Wagner'it nautida ooperietendusel *istudes*. *Juhatades* aga Wagner'i ooperit tunnen suurimat kunstilist naudingut.“ Selle kunstniku seisukoht kunstiteose enese kohta on erakordselt iseloomulik ning selgitab tõsiasja, et ka mind varemalt ooper kui kunstivorm vähe huvitas, kuna *töö* minu osades mind täielikult valdas.

Produktiivse loomingu perioodi järele tuleb ajajärk, kus kunstnik seisab oma võimete tipul, ometi ta enam ei jõua edasi, kuna ta juba andnud oma viimase. See on enesekriitika ja juurdlemise ajajärk. Selles staadiumis ilmnes mulle ooper oma õiges valguses. Kõige eel, *mis on ooper?*

See on teos, mis sündind kompromissist luule ja muusika vahel. Isegi sõnal „ooper“ pole mõtet. Selle kunstivormi algmärgend kõlab itaalia keeles „opera“ ja on ladinakeelse sõna „opus“e“ mitmus, s. t. „teosed“, — nõnda siis täieliselt mitte-midagi-ütlev tähendus.

Mõne aastakümne eest tootleti ooperi vastukaaluks *muusika-draama*. Selle märgend pole muu, kui sõna mäng, sest iga ooper, niivõrra kui ta kujutab enesest muusikaga ühendatud näidendit, on samuti muusika-draama.

Ooperi arenemine muusika-draamaks toetub katseile — leida meloodilisele kunstivormile mõistlik tekst. „Mõistliku“ mõiste on aga käesoleval juhtumil relatiivne ning loomulikult ajavooludele alluv. Nii ei leidu peaaegu ainustki ooperit mõistliku tekstiga, rippumata sellest, kas kujutavad nad enesest konventsionaalseid oopereid või muusika-draamasid.

Vanade itaalia ooperite tekstid tulevad arvesse vaid totruse kehatuseana.

Kuid ka mõningate muusika-draama tekstide nõrk filosoofia ja maailma-vaatlus, kõrgemast seisukohast võetuna, näib mitte eriti vaimurikkana.

See, mille poole ooper püüab, — *täiuslik sobivus teksti ja muusika vahel* —, on saavutatud vaid tsaar Borisi monoloogis Mussorgski' samanimelises ooperis. Teistes ooperis on tekstid sageli nii rumalad, et mul häbi neid laulda; ning seejuures on kurvim, et nimetatud pahet pole võimalik kõrvaldada, sest teksti parandamine muusikaga kooskõlastamiseks põrkab ülepääsmatute takistuste vastu.

Mida ooper ei täida, seda leiame sageli lihtsaimas *laulus*. Teksti ja heli kooskõlalt on eelistatavamad F. Schubert'i laulud. Selles mõttes võiks täiuslikkuse eeskujuna märkida Schubert'i „Doppelgänger“it“.

On imekspanuväärt, kui palju tähelepanu pühendatakse ooperile avalikuses ja ajakirjanduses. Hügelsummasid raisatakse ooperiteaatrite ülalpidamiseks ja sageli need töötavad vaid kahjuga. Vaidlused ooperikriisist ja ooperireformi teedest käivad risti vastu teineteisele. Isegi Stanislavski' taoline teaatrigeenius organiseerib ooperistuudio ja otsib uusi teid. Seejuures pole ma ealeski näind ooperiinstseneeringut, mis meid täieliselt oleks rahuldand. Nähtavasti on põhjus selles, et *täiuslikkus sel alal on kättesaamatu*.

Mulle näib, et läheneme ooperihukule.

Uus produktioon ei ole seni esitand midagi väljapaistvat ning maailma ooperimängukava võib toetuda vaid piiratud arvul tunnustatud teostele.

Helifilm, täitsa uus kunst, sisaldab aiamata võimalusi. Kehvad ooperivahendid kahvatuvad hügel-perspektiivide ees, mida helifilm pakub. Võrreldagu vaid Mefisto esinemist samanimelises Boito' ooperis keset kulissidrämpsu sellega, mida helifilm säärasel juhul võiks pakkuda.

Helifilmile kuulub tulevik ja ma usun, et ta saab ooperi järeltulijaks.

Kõlab tänapäev naeruväärt ja vaevalt-usutav, kuid on tõsiasi, et vaevalt kahe aastakümne eest laulja, kel oli julgust filmi osa vastu võtta, riskeeris sellega ooperiansamblist lahkumisega. Uskusin juba siis filmisse ja olin üks esimesist, kes kõigi vastuseismiste kiuste esines tummfilmis. Keegi ei tahtnud siis uskuda, et on tulemas aeg, kus parimad kunstnikud filmis esinevad.

Tänapäev ei ole tarvis olla prohvet, et ennustada: *muusikadramaatilise kunsti uus vorm on koitmas helifilmis.*

□

Toimetuse järelmärkus. Kas see ennustus on taband märki, seda näitab muidugi tulevik, kuid tõsiasi on, et kogu muusikaline maailm juba mõnda aega põeb n.-n. „ooperikriisi“, mis kujult võtnud äärmise teravuse eriti viimasel ajal. See on kajastund väga mitmekesiselt ka muusika-eriajakirjanduses. Kuigi meil need kriisi probleemid pole veel saand aktuaalseks, ometi teadlikkus nende olemasolus ei tarvitse olla sugugi ülearune. Nii ülaltoodud artikkel, mis tuleb maailmakuulsaimalt ooperiartistilt *F. Šaljapin'ilt*, võiks seda enam pakkuda huvi, kuna siin räägivad kogemused tollelt põliselt ooperitegelaselt, kes oma pika eluaja kestes vaid ooperile on elandki — ning kui nüüd asjaolud on sundind teda võtma ooperivastase seisukoha, siis see ei tohiks olla erilise kaaluta.

Mis aga puutub ooperiloomingusse — kui ta tahab olla universaalseks kunstiks, kus ühendatud dramaatiline tegevus, luule ja muusika, siis aeg on näidand, et see on võimatu. Tegevuse suhe muusikaga on ikka püsind probleemina: nad on alati teineteist pidurdand ja seepärast problemaatiline natuur ei leia siit rahuldust. Kaasaegses ooperis võib panna tähele kaht erinevat voolu: üht, mis ooperis kui kunstivormis püüab läheneda reaalelule ta täiuslikkuses, mis tahab siduda tegevust, sõna ja muusikat üheks tervikuks, ning teist, mis näeb tegevust ja sõna vaid muusika kaasaitajana. Kumb on õigem ooperivorm? Või kas on üldse sarnases seisukorras ooperi kui kunstivormi olemasolu nüüdisajal õigustatud? Sel pinnal pakubki kaasaegne ooperilooming enneolemata rikkalikult eksperimente — ent siiani need pole suutnud lahendada probleemi. Otse vastuoksa — need kõik on aidand kriisi vaid süvendada. Probleem püsib! Ooperikriis kestab!

Mis tuleb kord selle asemele? — ?! — Kas see just oleks helifilm, seda on veel varajane kinnitada. Elame, näeme!

BRUNO KITTEL JA TEMA KOOR

L. NEUMAN

BRUNO KITTEL

Kes on jälgind välismaa muusikaelu, eriti Berliini kontsertelu, see on sääl korduvalt leidnud kuulutuse, ajalehe märkuse või arvutuse, mis ühenduses kolme sõnaga „Bruno Kittelscher Chor“. Kel läind korda kuulda seda koori isiklikult (ka eesti muusikute hulgas vist mitmed), see märkab kohe, et siin tegemist harukordsete võimetega kooriga. Kuid mida laseb üksainus ettekanne *aimatagi* sellest, millise hiiglatöö see koor, eriti ta asutaja, juht ja kasvataja nüüd ligi 30 aasta jooksul saanud korda? Kui palju inimesi ta oma haruldaste, kunstisaavutuste tipul seisvate toodangutega õnnestand? Sest mida kõike ei ole see koor pakkund musikaliteratuuri ja esmajärguliste tegelaste juhitud ja kaasalaulnud, kaasamängitud ettekandeilt?

Pääle *Bruno Kittel'i* enese on ta koori juhatand ligi 30 dirženti, kõik *esimesed* muusikamaailmas, mida juba tõendavad nende nimedki, kelle hulgas

olgu mainitud ainult mõned, nagu Arthur *Nikisch*, Wilhelm *Furtwängler*, Felix *Weingartner*, Bruno *Walter*, Leo *Blech*, Karl *Muck*, Willem *Mengelberg*, Ernst *Wendel*, Pietro *Mascagni*, Oskar *Fried*, Otto *Klemperer*. Kuid vist jätkub neistki, õieti ainult paarist niisugusest nimest, et juba võib teha järeldusi: see koor peab suutma pakkuda midagi haru- ja ainukordset.

Mitte vähem suured ei ole need „hiiglased“ solistide hulgas, kes olnud kaastegevad *Bruno Kittel'i* koori kontsertides. Jättes nimed nimetamata, olgu ainult öeldud, et kaastegevusega osavõtnud solistide arv 29 aasta jooksul on ulatund 150-ni! Koor ise, mis 1902. a. väikese naiskoorina asutatud, a. 1905 esines esimest korda segakoarina, on nüüd paisund 400-liikmeliseks, kelle hulgas 270 nais- ja 120 meeslauljat.

Koor on laulnud Beethoven'i IX sümfooniast *Bruno Kittel'i* enda kui ka mitne kuulsa orkestridiržendi juhatusel seni üle 80 korra! Huvitav on märkida, et nimetatud teos kui ka Beethoven'i *missa solemnis* lühendamata B. K. koori ettekandel saksa grammofoni-seltsi poolt plaatidele on üles võetud.

Kui nende ridade kirjutaja viimast korda käis Berliinis, siis oli parajasti laulu- ja kõnekongressi avamise päeval novembri lõpul võimalus kuulda *Bruno Kittel'i* kooriga Wilhelm *Furtwängler'i* juhatusel Mozart'i requiemi. Sama juhataja all laulis koor s. a. jaanuari keskel Haydn'i „Loomist“. Muidugi ei oleks

geniaalne orkestrijuht oma tahtmist sel määral suutnud teostada, kui tal poleks olnud koori, kes võis jälgida kõigile ta intuitsioonele. Niiuguse koori loomine ja kasvatamine on aga juba täieliselt ta asutaja ja juhi *Bruno Kittel'i* teeneid. Tutvudes selle haruldase koorijuhiga palusin teda avaldada oma arvamisi eesti „Muusikalehe“ jaoks allpool leiduvaile küsimusile, millele ta ka lahkesti üksikasjaliselt vastas.

Enne aga mõned eluloolised andmed tutvumiseks selle praegusaja silmapaistva koorijuhiga.

Bruno Kittel on sündinud 26. mail 1870. a. Filehne läheduses Entenbruchis (Poosenis), kus ta oma isa, metsaülema, kodus sai algõpetuse. Filehne linnas koolis käies sai ta oma esimesed klaveri- ja viiulitunnid. Kooli lõpetand, läks *B. K. Berliini*, õppides Stern'i konservatooriumis prof. Exner'i ja E. Sauret'i juures viiulit, L. Bussler'i juures teooriat ja kompositsiooni, H. Andrich'i ja prof. F. Hummel'i juures klaverit, kapellmeister A. Kleffel'i ja prof. R. Radecke' juures ansambli mängu ja juhatamist ning Jenni Meyer'i ja kammerlaulja F. Betz'i juures kunstlaulu. Juba 24-aastasena sai ta Stern'i konservatooriumi viiuliõpetajaks (1894—1900), ühtlasi 1896—1901 olles tollaegse kuningliku kapelli liige viiulimängijana. 1901—1907 oli ta end. kuningliku teatri (Schauspielhaus) koori- ja orkestrijuhiks. Samal ajal kuni maailmasõja lahtipuhkemiseni juhatas ta Brandenburgi konservatooriumi Berliinis. Kuid juba konservatooriumiaegne põhjalik lauluõppimine Jenni Meyer'i ja vanameister Betz'i juures, samuti kooritöö teatris, äratasid tas ikka rohkem ja rohkem huvi *vokaalharu* vastu muusikas, ja nii ta asutaski aastal 1902 oma muusikamaailmas kuulsaks saand laulukoori. Selle on ta ehitand, kasvatand, ning see töö on saand ta eluülesandeks. Kui *Bruno Kittel'i* koor maailmakuulsuseni tõusnud, siis seda muidugi tänu oma juhile, kes ei valitse mitte üksi instrumentaalosa koori ja orkestri koostöös, vaid kes vokalistina on harind ja õpetand üksikud koorihäälled ühtlustatud koorimassiks. Kolme aasta eest sai *B. K.* austava kutse tulla Ameerikasse, et sääl võtta enda pääle ühe esimese New-Yorgi laulukoori juhtimise. *B. K.* ei tahtnud aga viia oma tööjõudu kodumaalt, vaid võttis vastu koorijuhi ja õpejõu koha Berliini muusikaülikoolis. Sääl ei saand ta või ei lastud tal arendada oma jõudu vabalt, nagu ta sellega oli harjund, ja juba kahq aasta pärast, see on 1930, tuli ta muusikaülikoolist ära, et kogu oma jõu jälle pühendada oma koorile. Selle koori teeneterikkalt juhilt saime siis oma lehe jaoks lahkeid seletusi järgmisile küsimusile:

1. Kas detoneerimine koorilaulus (vale häälesünnitamine, mille tagajärjeks siis väsimus; vale registritarvitamine, enamasti rinnahääle liig kõrgele viimine) on tingitud *füüsilisist* või aga, nagu mõned vokaaldirigendid arvavad, rohkem *psüühilist* laadi põhjustist, mispärast siis need koorijuhid proovidel helitõuge muudavad arvamises, et ühe helitõu korduv kuulamine väsitab koorilauljate kõrvu ja närve?

Vastus: Minu kogemuste järele on detoneerimine kui koori- nii soololaulus puuduliku hingamistehnika tagajärg, mille läbi vältava laulmise järel häälepeala lihased väsivad. Vale registritarvitamine ja vale häälesünnitamine on sellega ühenduses. Kui õige häälesünnitamise juures siiski detoneeritakse, siis võivad pikema, pingutava harjutamise järele ka tähelepanematus ja lohakus olla koondatud jõudude lõdvenemise põhjuseks. Helitõu muutmine toob niiugusel korral küll äratust uueks tähelepanuks, kuid ei anna igakord tagajärgi, nii

näiteks peab õppima kõrges ulatuses kirjutatud sopraani osad Beethoven'i IX sümfoonia ja missa solemnis'is originaal-helitus, et lauljad harjuksid füüsilist pingutust nõudva kõrge osaga.

2. a. Kas on teil olnud juhust vähem harjund kooride juures tähele panna, et nad vajuvad eriti teatavais helitõugudes, näiteks a-mollis ja g-mollis, kuna nad sama laulu si be-mollis või vastavalt gis-mollis laulavad puhtasti?

b. Millega seda seletada?

Vastus: Igas hääles on helisid, resp. intervalle, mis sünnitavad raskusi puhtastilaulmises ja vajavad erilist tähelepanu. Mida rohkem neid helisid ja intervalle lauldavas helitõös leidub, seda suurem on hädaoht ebapuhtaks laulmiseks. Seepärast võib üks pala teatavas helitõus kõlada täiesti ebapuhtasti, kuna ta teises aga on puhas, seepärast et mainitud helisid, resp. intervalle temas vähem esineb. Ainuke tee nende raskuste võitmiseks on hoolsaim häälekultuur, hingamistehnika täieline valitsemine.

3. Kas koorilauljate suurem või vähem osa on andeline oma hääle harimiseks?

Vastus: Teatava määraneni võib parandada iga inimese häält, kui tal on terved organid. *Andi* oma hääle harimiseks leidub juba vähem, ja häälelist andi (Begabung), et saada elukutseliseks lauljaks, on ainult inimesoo väikesel osal. Minu kogemuste järele aga on koorilauljate suurem osa oma hääle harimiseks võimeline.

4. Kas loete hääleharimist ühtlasi abinõuks oma koorilauljate kuulmise parandamiseks ja arendamiseks, mitte üksi intonatsiooni, vaid eriti vokalistliku kuulmise suhtes, nii siis ka hääle kõlapuhtuse ja selle tarvitamise huvides?

Vastus: Jah, sest üht ei või eraldada teisest, kuna häälesäädmine on võimalik ainult hoolsaima kuulmise asetamisega peenimate kõlavahede suhtes, ja kõrv omapoolt jälle tuleb kasvatada häälesäade abil helipuhtuse, kõlavärvide ja vokalisatsiooni peenimate nüansside kuulamiseks.

5. Kas hää koor tahab kasvatamist alguses *à-capella*-laulu põhjal? Kui jah, siis millal umbes võiks asuda suuremate vormide juurde saatega?

Vastus: Siin on tegemist kahe haruga, mis nõuavad hoopis lahkuminevat kasvatust. *A-capella*-laulu juures on päätingimuseks piinlikem iga üksiku hääle kokkukõlastamine teisega (Aufeinanderstellen von Stimme zu Stimme), saatega koorilaulu juures aga hääle kokkukõlastamine saatvate instrumentidega (Anlehnung des Stimme an die betr. Begleitinstrumente). Orkestriga koorilaulu juures on pääle-selle tarvis suurimat iseseisvust ja löögivalmis olekut sisseastumisis, sest et juhatajal tegemist on ka orkestriga, ega saa mitte, nagu *à-capella*-laulu juures sageli viisiks, lüüa koorile ka üksikuid silpe. Hästikasvatatud *à-capella*-kooril võib puududa seega täiesti see, mis pillidega harjund koorile iseendastmõistetav, ja viimasel tekiks jälle raskusi, kui ta peab laulma *à-capella*, iseseisva laulmise ja absoluutse helipuhtuse suhtes, kuna on harjund toetuma saatele, eriti veel, kui tal on olnud tegemist tempereeritud mänguriistadega. Iga koor peaks alguses algama *à-capella*-lauluga. Kui ta aga juba laulab hääleliselt ja harmooniliselt puhtasti, eriti aga taktis juba kindel, ja orkestri juhtimisviisiga tuttav, harjuma teostega instrumentaalsaatega.

6. Kas peab kasvatama koori hääleharimises alguses rohkem piano-laulule?

Vastus: Vastasutatud *à-capella*-kooriga on otstarbekam alguses ainult piano. Mina harjutan isegi oma hääleliselt esmajärgulise koosseisu ja hääleleh-

niliselt kaugelearendatud *à-capella*-kammerkooriga uusi helitöid pianos, kuni harmoonilised ja takti-raskused võidetud, et siis alles minna üle dünaamikale.

7. Millele panete päärõhku oma koorikoolis? (Kas häälelisele ja muusikalisele küljele? Või individuaalselt — eelhariduse ja elteadmiste kohaselt?)

Vastus: Koorikoolis panen päärõhku hääle ja kooritehnilisele kasvatusesele (hingamistehnika, sõnade-väljaütlemine, intervallide tabamine, kujutamine ja kuulamine, juhatamine), kuid mitte teooriana, vaid praktiliste üksik- ja klassi-harjutustena, kuna tehniliste raskuste valitsemine on musitseerimise eeltingimusi

8. Kas olete arvamusel, et koorilaulja juba kogu koori kõlalise ühtlustamise huvides saaks võimalikult ühe ja sellesama häälesäädja juures õpetust?

Vastus: Jah, sest 30-aastane kooripraktika on mulle näidand, et on olemas mitmesuguseimaid ja kahjuks kohutavaid halbu ja südametunnistusega õppe-meetodeid. Kuid ainult ühtlase harjutuse abil võib saada kätte ka koori ühtlane kõla. Mul on näiteks oma kooris minu poolt solistiks koolitatud laulja, kes, kuna ma oma koori suure liikmete-arvu juures kõike üksi ei jõua teha, osa hääli võtab oma hoolde ja täpselt minu vaimus valmistab ette. Nii ongi võimalik, et minu laulu-tehnilised märkused kooriharjutusil, olgu need üksikute häälele minimaalses vajumises või aga ebapuhtuses, väljarääkimises või jälle mõne koloratuuri raskepärasuses jne., kohe kõigist lauljaist mõistetakse ja toovad soovitud tagajärje.

9. Kas peab hää koorijuht ise tingimata kunstlaulus olema haritud? Eriti sääli, kus ta ise peab kasvatama koori?

Vastus: Jah, pean seda tungivalt tarviliseks, kuna tal ülalöeldu järele muidu puudub võime laulutehniliste vigade äratundmiseks ja nende parandamiseks; ta võib hää muusikamehena küll ka muusikaalselt seisukohalt oma mõtted koorile teatava määraneni teha arusaadavaks, kuid hääleliselt ettevalmistamatu koorilaulja ei saa talle, nagu öeldud punkt 7., jälgida tarvilisel määral. Selle tagajärjeks on häälele kerge ülekarjumine ja laialt maad võtnud arvamus, nagu oleks koorilaul häälele kahjulik. Olen seisukohal, et kooris õigesti laulmine häälele on isegi kasulik.

10. a. Kas suurem osa saksa meeskoore oma repertuaarilt on enda „Lieder-tafel’ist“ vabastand?

Vastus: Ei.

b. Või aga seisab Saksamaalgi segakooride kava muusikaliselt väärtuselt ikka veel meeslaulu omast kõrgemal? S. o. vaatamata segakooride rikkalikumale literatuurivõimalusele, missugune on praegu meeskoori enamuse tendents, mis puutub repertuaari? Ja mitte üksi tendents ja hää tahe, vaid ka meeskooride enamuse tehniline võimmine?

Vastus: Jah, väga! Esijoones seisab, nagu mulle endale üks saksa lauljate liidu juhtiv isik ütles, ikka veel klubismitamine; harrastatakse peaaegu ikka ainult lihtsamat laulu. Tehniline võimmine on väga nõrk, välja arvatud mõni prominentkoor. Meeskoori hääleulatuse piiravuse ja kõlalise ühetasasuse tõttu puudub vahelduv kõlasegu, nagu segakooris, nii et ergutus meeskoori tööde komponeerimiseks on vähem kui segakoori-literatuuris ja seega juurdekasv siin ei ole suur.

11. Kas oleviku majanduslikud mured avaldavad mõju ka koorilaulule?

Vastus: Jah, kahjuks väga. Paljud vähemad kooriseltsid on viimaste aastate jooksul majanduslikult varisend kokku, paljud koorid ei leia kõige tarvi-

likumatki raha harjutusruumi üürimiseks, ja isegi kooriliikmed ei saa teenistuse puudusel jne., eriti suuremais linnades, kus harjutusruumid kaugel, hariliku sõiduraha puudusel käia harjutusil.

12. Kas olete arvamusel, et võimalikult kõik koorid ühistest suurtest laulupidudest peaksid võtma osa või aga peavad mõned koorid endale säädma eriülesanded ja seega aktiivsest osavõtust peol jääma ära?

Vastus: Saksamaa Segakooride Riigiühingu ühe osakonna esimehena ja koorijuhina olen sotsioloogiliselt seisukohalt täiesti kõigi osavõtu poolt. Kooride ühteliitumine, muidugi takistamata nende oma ülesandele, peab kooridele omavahel mitmekülgseimalt andma äratust (programmide vahetamine, koorijuhtide kooskäimised), ja kaitsma üksikut koori ühekülgse eest, viimaks ka ergutama neid võistlusele ja tiivustama kõrgemaile ülesandele; ka maksude kergendusi ja neist hoopis vabastamist on ametkondades ühiselt kergem saavutada kui üksikult toimides. Ühte suurde organisatsiooni liitumine annab kooridele veel teisigi soodustusi. Saksamaa Segakooride Riigiühingus on kooridel veel järgmised eesõigused: maksudest vabastamine tantjeemkohustustega kompositsioonide ettekandil, tasuta nõuanne kooridele juhataja valimisel, solistide soovitamise, toetusandmine harjutusruumide üürimisel, laulukogude odavam muretsemine, tasuta nõuandmine koorilaulu puutuvais juriidilisis küsimusis jne. Ka ühistunde seisukohalt on suured laulupeod ilus näht; kas aga laulupeod ja masside ettekanded on kunstiväärtusega, see küsimus jäägu lahtiseks.

□

Seega oieksin siin „Muusikalehe“ lugejaille andnud edasi Berliini koorijuhia arvamused mitmes küsimuses, mis loodetavasti annavad ergutust ja aineid järelemõtlemiseks meilegi.

Eesti muusika välismaa arvustuses

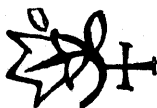
Tuntud kunstiarvustaja *Gerhard Krause*, kes varemgi mitmel korral välismaa muusikaajakirjus võtnud sõna eesti muusika üle, toob nüüd saksa ajalehes „Baltische Presse“s kirjutisi päälkirjade all „Muusika-arvustuslikke jalutuskäike Baltimail“ ja „Muusikauudiseid“, kus autor kirjeldab häätähtlikult leedu, poola ja eesti muusikaelu, arvustades kontserte ja tutvustades lugejaskonda muu-seas ka rea eesti muusikute nimedega: *prof. A. Kapp, prof. A. Lemba, R. Päts, M. Saar ja prof. Tamm.*

Meie „Muusikalehe“ kohta ütleb ta, et see on väga suurejooneliselt kujundatud ja ainus Baltimail arvestatav muusika-ajakiri.

Eesti koorilaulu soomekeelses väljaandes

Soome *Kansanvalistusseura* kirjastus, kes igal aastal annab välja ka mõned vihud koorilaulu, mis tavalisesti hästi levivad, on viimase väljaandena kirjastand ühe vihu eesti laule (117. vihko). See sisaldab R. Tobias'e „Varga“ ja M. Hermann'i „Tuljaku“ („Heikin häät“). Neid on toimetand ja tõlkind *Martti Korpi-lahti*. Kuna eesti laulud soomlasile (nagu eelsõnas tähendatud) näivad liig kõrgeina, siis on nad soome vihus transponeeritud tublisti madalamale — nii „Varas“ väikese tertsi võrra (do dies-min.) ja „Tuljak“ koguni p. kvardi võrra (s. o. Mi-mažoori).

Nii püütakse Soomes täispingelise hääle kultiveerimisele!

MÄLESTUSI LAULUPIDUDE ALGAEGADEST

H. PRANTS

„Muusikalehe“ toimetusele omab suure teene sellega, et oma ajakirja veergudel (nr. 5/6 — 1929) avaldas suure kogu huvitavaid teateid eesti laulupidude algaeegade kohta,*) millest mitmedki olid osalt seni lugijaskonnale tundmatud, ning oleks sattunud unustushõlma, kui neid poleks tuletatud meele. Nendel on aga eesti kultuuriloo tundmaõppimiseks suur väärtus, sellepärast tuleks niisuguste teadete kogumist jätkata, milleks nüüd on viimane aeg. Sest harvaks on jäänud nende inimeste arv, kes I laulupeo ja selle eelaegu ise läbi elanud ja mälestusi kogunud. Neid on tarvis hädasti „raamatusse raiduda“, enne kui mälestiste kandjad varisevad hauda ja oma teadmised viivad ühes, millega need oleks päästmatult kadunud.

Tähtsad on muidugi kõik eesti kultuurilugu käsitavad andmed, aga „Muusikalehe“ ülesandeks oleks koguda esireas neid, mis puutuvad eesti muusikaelu arengusse, ning neid avaldada oma veergudel, nõnda et leht oleks teatavas mõttes sellekohaste teadete koonduskohaks, varaaidaks ehk arhiiviks. Tuleks tungivalt soovida, et kõik „Muusikalehe“ lugejad, kes teavad midagi, mis kõnesolevasse alasse puutub, need paneks kirja ja saadaks toimetusele, kus nad leiaks kohast tähelepanu.

Mina olen eelmisel aastal oma mälestissalvest esitanud eriti seda, mis käsitas I laulupidu a. 1869. Edespidi sooviks võtta kõnele veel mõnda teist ala. Seekord aga piirdun mõningate teadete andmisega paari eelmisel aastal ilmunud kirjutise täiendamiseks ja ümargusemaks tegemiseks, oma mälestisraamatus leiduvate märkuste najal.

I eesti laulupidude idulehed enne 1869. aastat.

Murrangut tekitavil sündmustel on enamasti pikk ja kirju eellugu. Nõnda ka eesti laulupidudel. On selge, et laulupeo idee Jannsen'i hinges idutses juba kaua varem, kui ta sellega usaldas ilmuda avalikkuse ette. Võib oletada sedagi, et tema sai esimesed tõuked selleks juba 1857. a. Tallinnas peetud saksa „laulo pühhasst“, millest ilmus muu la Muusikal. nr. 5/6 „Tallorahwa Postimehhe“ järele kirjeldus. Selle lehe kirjutislaad annab muidugi kohase ja värvika kujutuse toleaeagest eesti ajakirjanduse kõnelaadist ja vaateviisist ning nõnda oli asjakohane, et autor tõi näiteid sellest. Arvan aga tarvilikuks märkida, et mainitud lehe kaksikvõrd „Perno Postimees“ (nad mõlemad algasid ilmumist parajasti kõnesoleval ajal, 1857. a. suvel) tõi Tallinna pidust mitmest numbrist jäikikäva kirjelduse — endamoelise, kainema ja asjalikuma kui Tartu kainu tükati magedad lautused, aga ka kõigiti kauni ja sümpaatliku. Ning õige ligidal seisab mõte, et isa Jannsen'il, kes kõigest hingest püüdis oma sugurahvale nõutada samasuguseid kultuurvarasid kui oli enam arenenud naabritel — juba siis sähvas pääst läbi mõte: saaks meiegi sarnase „laulo pidu“ (nii ta üles mitte „pühha“). Olgugi, et siis eesti muusikaelu seisus alles koguni algastmel, võidi loota, et eestlased, kui nad kord pidu teevad, koguvad arvuliselt vist vähemalt sama suure hulga pidulisi kui nähti sakstel Tallinnas, kus oli pidutegelasi 310, kuulajaid 4—5 tuhat. Sest sakste koguarv meie maal oli eestlastega võrreldes koguni väike, kuigi pidust osa võtsid ka siseriigi sakslased. Teatavasti ilmuski eesti esimesele laulupeole 1869. a. tegelasi ligi kolmevõrra kui sakslastel Tallinnas 1857. a.

Tallinna laulupeole ei saanud Jannsen isiklikult minna, kuna oli lehe toimetamises kinni, mis algusaegadel nõudis erilist hoolt ja tähelepanu; ta kõneles sellest saksa lehtede järele. Aga neli aastat hiljem (a. 1861) Riias peetaval „teisel Balti laulupeol“ käis Jannsen piduvõõrana ning andis sellest hästi kiitva

*) Eriti kaalukas on neis J. H. Virkhaus'i kirjutis.

kirjelduse, mis ulatus läbi mitmest numbrist. Selle lõpetas ta rõõmust õhetava sahmikuga, et küll oleks hää:

„Kui ikka, kui ikka, kui ikka nii jääks,
Et laul meil kõlaks ja silm õnnest säraks.
Et ilm oleks ilus ja meel meil rõõmus,
Et vihma ei sajaks ja põld siiski kasvaks.“ jne.

Agaga lõpuks lausuis resigneerivalt: „võtta näppost — ei jää agaga ikka nõnda; polle sinna middagi parrata.“

Kahtlemata sai Jannsen'i rinnas pesitsev eesti laulupeo teostamise mõte sel puhul õige rohkelt uut toitu ja ta sellekohane aateland nagu uusi tiibu.

Igatahes on aga kindel, et aastal 1866. Tallinnas peetud „3. Balti laulupidu“ (mis aga jäigi viimaseks sarnaseks) andis Jannsen'i ammu meeles kantud laulupeo teostamise püüdele õige võimuka edasitõuke (ta viibis muidugi ka ise peol). Seda saab tõestada otse dokumentaalselt, sest kohe pärast Tallinna pidu hakati tegema Tartus ettevalmistusi eesti laulupeoks ja järgmisel kevadel läks loalpalve riigivalitsusele. Ning mis tähelepanev — peo kava (peorong, vaimulik kontsert, ilmalik kontsert, peosõök jne.) oli õieti sarnane Tallinna peole (see jäi püsima ka järgnevatel pidudel), ainult koondatud kolmele päevale, kuna Tallinna pidu kestis terveni kaheksa päeva. (Sakste asjad käisid siis teatavasti laiali — peo tegelased olid enamasti jõukad inimesed, kes võisid viibida nädalapäevi võõras linnas. Kuulajate kogu oli aga enamasti Tallinnast ja ligikonnast. Kaugemalt tulnud eesti pidulised ei võinud muidugi nii kaua koos olla). Omaltpoolt julgustas Jannsen'it eesti laulupeo teostamiseks seegi, et kõnesoleval saksa laulupeol esinesid ka eesti lauljad Tallinna ligidalt Jürist, kuhu otse samal aastal oli asutatud kindlat korraldatud laulukoor (lauluselts) ja kes oli omale nõutanud ka lipu 1866. a. numbriga, mille all rõõmutundes käis pea kõigil eesti üldlaulupidudel. Noor laulukoor usaldus siis saksa laulupeoliste väljasõidul Tallinna ligidusse kaasa ilmuda ja oma eestikeelseid laule kuuida lasta, millega omandas üldise kiidu, nii et lauljaid koheldi otse enda väärilistena, pandi neile rinda peomärgid ja kutsuti einetamisele. Ning mis eriti paljukaaluv: Tallinna saksa ajaleht andis oma peokirjelduses eesti lauljatele kõigiti hää hinnangu.

Seega on arusaadav, et Jannsen'il sel puhul „süda rõõmust põksuma löi“ ja ta järeldas, kui eesti lauljad võivad esineda isegi sakslaste hulgas, küllap nad annavad välja täie mõõdu ka omal jalal teotsedes.

Seegi väärib mainimist, et Tallinna saksa leht Koidu ja Hämariku kujutamist laulupeoliste tervitamiseks ja peo mõtte sümboliseerimiseks arvas kohaseks ja hästi õnnestunuks, milline lahkus Jannsen'it julgustas loobuma oma muidusest — osalt liialdatud — tagasihoidlikkusest ja vähenõudlikkusest meie maa üldsajade arvestamisel, ning väljendama kõnesoleva aja kohta kaugeleminevat vaadet, et Eestis on ikka päarahvas eestlased ning teised rahvad, kes asuvad Eestimaal, on muulased; seega nad on kohustatud tähele panema eesti asju. Seegi on omakohast näiteks, et võõriti on kujutada Jannsen'it argses orjalikkuses sakslaste ees, „isandate saapatalla lakkujaks“. Ta polnud küll mingi „tormi ja tungi mees“, aga kus vaja oli mehe moodi esineda, sääl ei kokkunud ta tagasi...

Iseloomulik laulupidude arengus on järgmine näha. Kuna Jannsen kahtlemata oli esimene, kes hakkas mõlgutama mõtteid eesti laulupeost, jõudsid temast ette selle aate tegelikkude teostajatena mitmed teised ja korraldasid eesti lauljatega mitmes kohas „laulo pühhasid“, mis muidugi olid rohkem katsetamiseks kui tõsisteks ettevõteteks, piirdudes ainult kohalise ilmega ja kandes vähenõudlikku laadi. Jannsen ei hoolinud sarnaseid peokesi korraldama hakata, vaid sihtis järjekindlalt suurema üldlaulupeo poole.

Muusikal. nr. 5/6 l. a. on lühidalt teatatud eesti „laulo pühhadest“ Jõhvis ja Simunas. Kuid juba enne neid oli sarnaseid Saaremaal a. 1863. ja 1864. Nende asutajaks ja arendajaks, õieti kogu hingeks, oli tuntud Anseküla õpetaja Martin Kõrber, kellel on kaunikesed teened eesti muusika edendamise alal. Ta toimetas mitmed eestikeelsed „laulikud“ (mis teadagi omaaja vähenõudlikku laadi), mille sisuks olid küll suuremalt jaolt tõlked, aga ka mitmed hästi õnnestunud algupärandid, ning löi ise mitmele neist ka viisid. (Nendest on üks omandanud ülemaalse tunnustuse ja lugupidamise, kuna on oma äärmise lihtsuse

juures ometi tundeid hästi väljendav: „Ma olen väike karjane.“) Temal jätkus julgust ja usaldust oma kihelkonna ja oma õpetatud lauljatega, kellele lisa tuli ka mujalt, esineda Kuressaares linlaste ja isegi säälsete kõrgeast suost supelvõõraste ees lihtsate eestikeelsete lauludega. Ettevõtte õnnestus täiesti: esinemine leidis nii kuressaarlaste kui supelvõõraste juures üldist häaskiitumist ja lugupidamist. Eriti oldi huvitatud lauljate kenadest rahvartiist.

Aga õnnestumisest hoolimata ei jatkanud Körber hiljem sellaseid ettevõtteid. Mis põhjustel, ei ole ligemalt teada. Alles aastat 30 hiljem, kui „ülemaal“ juba laulupeod hoos, usaldati ka Saaremaal niisugust korraldada; siis muidugi hoopis suuremalt ja täielikumalt, kui see sündis Körber'i aegu.

On võimalis, et päle nende eesti laulupeo eelkäijate — „maakuulajate“, katsetamiste, on peetud sellaseid teisigi. Kui kellelgi midagi on teada neist, tuleks see tuua avalikkuse ette ning täiendada nõnda uute kiilukestega eesti kultuurnoone kujundamist. Et tõlleaegsetes eesti ajalehtedes neist teateid pole, ei saa olla tõenduseks kõnesolevate nähete olematusest, sest ajakirjandus oldi siis vähe arenenud ega ulatunud sinna ammugi mitte sel mõõdul avaliku elu sündmusi nagu (Järgneb.)

On loota uut kirjandust koolilaulmise alal

Rakvere seminari muusikaõpetaja *E. Mesikänen*, kes meil aktiivsemaid koolimuusika pedagooge, on hiljuti lõpetand tuntud soome muusikapedagoogi *V. Siukose* koolilaulu metoodilise õpperaamatu „Laulun Opetusoppi“ tõlkimise. See huvitav raamat käsitab uut, tegelikust laulmisest väljavat n.-n. *analüütilis-sünteetilist* õppeviisi, mis moodsas muusikaõpetuses, eriti aga koolilaulu alal iseäranis kergesti ning tagajärjekalt käsitlevad ja seetõttu viimasel ajal laialt levind.

Jääks soovida, et raamat, mis haarab algkooli lauluõpetust kogu ulatuses otse tundidesse jaotatult, ette nähes detailsemaidki küsimusi, ent ometi elastselt, ilmuks peagi trükis ja elustaks meiegi koolilaulu õppeviise, mis praegu õieti surnud punktil, seda enam et *E. Mesikäne* tõlge on kohastatud meie oludele ja varustatud hulga näidete ja juhatusiga igasugu koolilaulude praktiliseks käsitlemiseks.

Samuti on oodata ka kooli laulumaterjali värskenumist. Senised koolides tarvitavad laulud on ajajooksul nii läbi leierdatud, et õpetaja, kes veel ei ole muutund masinaks, igatseb uue ja värsket järele ja oma õpilasile soovib pakkuda mitmekesisust, vaevalt seda veel suudab. Ka *V. Tamman'i* ja *J. Aaviku* „Laste laul“ I ja II, mis ilmusid mõni aasta tagasi ja tahtsind tuua värskust, suutsind seda vaid osaliselt (kaldudes autorite vähe-

suse tõttu ühekülgssusse). Nüüd mõõdud aastal Tartu muusikaõpetajad tegid tüseda töö sellega, et koostasind algkoolile laulumaterjali kava. Kuid nad oldid seda võtnud liig kitsalt, piirduades vaid vanades kogudes leiduvate lauludega. Ja kui Tallinna muusikaõpetajate komisjonile esildati see kava arvustamiseks, siis võeti siin asja palju laiaulatuslikumalt. Väljuti põhimõttest, et meie koolide laulumaterjali, mis vananend ja kaldub liigsele ülekülgssusele, tuleks värskendada ja täiendada uute lauludega, mida kui üks nii teine õpetaja juba eralõbuna tarvitand oma töös. Nii aluseks võttes Tartu komisjoni poolt koostatud kava sinne komisjon valis säält kaunimad, sobivamad laulud ja täiendas oma-poolt hulga uute, seniseis koolilaulumikes mitteilmunuiga, pannes päärohu sellele, et laulud oleksind hästi sobivad vastavaile õppeastale, tõesti haarak-sind õpilast, ning muretsedes rohkesti ka *postekohase* laulumaterjali eest. Selle tulemusena valmis uus algkooli laulumaterjalikava, mis sisaldab üle kahesaja laulu. See esitati haridusministeeriumile kinnitamiseks.

Jääks soovida, et asjad säält kiiresti toimuksind, et kirjastajad sellest saaksind veel aegsasti kinni haarata ja suudaksind sügiseseks õppetöö aluks esitada meie õpetajaskonnale uue koolilauliku, mille järele juba ammu on olnud tungiv tarvidus.

SOOME LAULUPIDU

Mag. M. TURUNEN

Soomel ei ole laulupidude suhtes näidata nii auväärseid traditsioone nagu Eestil, ega nende tähtsuskki pole nii laiaulatuslik ja kõiki rahvakihte käsitav, kuid siiski on nendel olnud ja on edaspidigi suur tähtsus meie rahva laulu- ja mängukunsti hoolitsejana ja arendajana ning isamaalise ühistunde kasvatajana.

Üldlaulupidusid on seni peetud 20, kord ühes, kord teises kohas ja 21. lauluja mängupeo korraldajaks sai Helsingi. Peo läbiviimine lasus seekord Rahvahariduseltsi, Soome Kooriliidu, Soome Helikunstnike Liidu ja Soome Muusikute Liidu õlul.

Peo üldkava kohta on juba ajalehed niivõrd ohtrasti võtnud sõna, et puudutan siin ainult puhtmuusikalist külge.

Enne kooride esinemisi, mis moodustasid pidustuste kandvama osa, peaks mainima mõni sõna kavast endast. Paari erandit arvestamata edustas see augasooome kooritoodangut. Tuletagem siin ainult meelde näit. niisuguseid helitöid nagu *Järnefelt*'i „*Isamaa nägu*“, *Madetoja*' „*Oma maa*“, *Palmgren*'i „*Virmaliste mäng*“, „*Jaanipäev*“ j. t., mille omapärasus ja fantaasiarikkus tõusevad niivõrra kõrge tasemeni, kuhu ülepea selles kompositsioonivormis võidakse päästa. Ja kuigi sinjuures või — et paremini öelda — sellest olenedes laulud veeretasiid ette lauljaile hiigelraskusi, päästi välja neist raskusist siiski võiduga, nõnda et endisest kindlamaks muutus nende ridade kirjutaja veene ses, et soome „koorikunst“, kui ettekandev nii ka loov, on tõsisel ja tervel kunstilisel tasemel. Lisaks öeldule märkigem, et see kõrge tase pole mitte ainult mõnede eestvedajate kooride töö, vaid käsitab see ka maakooride laia fronti. Tunnustatagu õiglaselt, et ühes asjas oleme oma naabrist jäänd maha, arvestades üldtaset, nim. hääletarvitamises. Nõnda näit. *Estoonia Muusika-osakonna segakoori* häälevõte oli niivõrra hiilgav, et seda suutis ületada meil ainult „*Suomen Laulu*“, keda juba paarikümne aasta kestes on hääleliselt treeneritud, ja siiski vaevalt on meid külastand segakoori lauljaist kuigi paljud võtnud häälesäädmistunde; nende, samuti nagu rootslastegi, laul on kindlapingelisem ja metallirikama kajaga. Aga selleski suhtes oli nendel laulupäevil märgata edenemist, eriti võistlevate kooride (näit. „*Kuortane Lauljad*“, juh. prof. proua *Armi Klemetti*, I auhinna saaja) ettekandide kuulates.

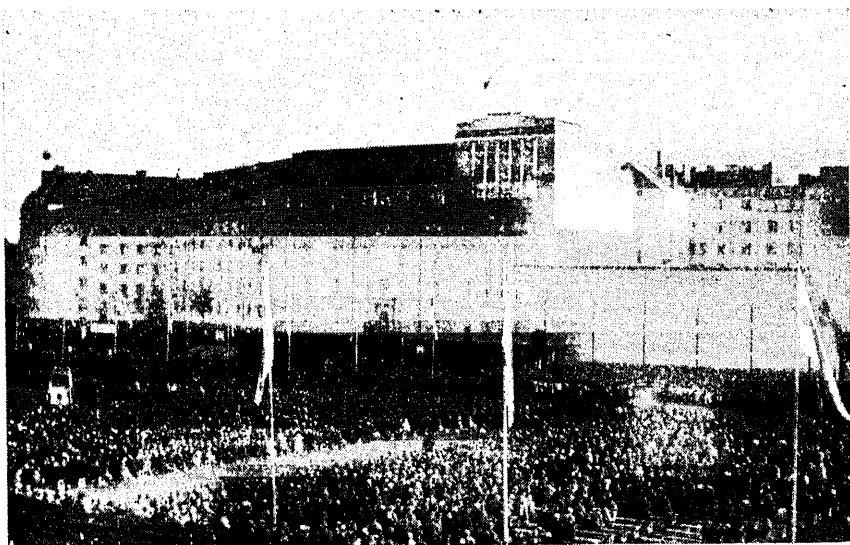
Pöördudes tagasi päevakorra, mainitagu, et neljapäevaõhtusest üldproovist tahtis peaaegu tulla skandaal. „*Isamaa nägu*“ jäi kinni nagu pikki ega läinud edasi tolligi. Kui juhataja küsis, kes lauljaist on varem kantaati laulnud, tõusis üks käsi. Juhataja ristis oma silmad ja läks puldist minema. Arusaamatuse põhjustas kooriasjus vilumatu organisatsiooni juhtimine. Lihtsalt poldud varem kokku räägitud üksikute kooride vahel, kuidas pidulaulude ettekandekooride vahel jaotada, sest ei võidud ju nõuda, et iga koor laulaks ära kogu pidukava, missugune töö ületaks juba päälinnagi segakooride jõu, rääkimata maakooridest.

Reedel (19./6.), hommikul, oli jälle üldproove *H. Klemetti*'l, *E. Linnala*'l, *Pesola*'l, *Maasalo*' ja *I. Linnala*'l juhatusel. Päeval olid lauluvõistlused, mis selgesti tõestasiid õigeaks arvamise varemnimetatud kooride kõrge taseme kohta. Oleks aga olnud soovitav, et võistlused oleksid olnud paigutatud sobivamale kohale, et ka suur publik oleks võind neid jälgida; nüüd peeti need enne pärislaulupeo algust, nõnda et neid pandi vähem tähele, kui nad õigupoolest ära teenisid. Nendes võistlustes, kus paljudelegi tundmatud maakoorid üksinda esinevad, kajastub parimini meie koorilaulu üldtase ja harrastuse laius. Hulkesinemistes seevastu vähemad koorid kaovad suuremate „eestvedajate“ hulka, ja tõeline pilt meie maa kooritasemest jääb hämaraks.

Pidustuste avajärgu ettekandeist nimetatagu *Väinö Pesola*' juhatused

võistelnud segakooride üldlaulu (võistluslaulud: Isacsoni' „Lahtotie“ ja Pesola' „Suvi on“), mis ühiskooris läks halvemini kui mõnedel maakooridel üksikult. Seevastu Helsingi segakoorid prof. Klemetti' juhatusel laulsid ootamata hästi isegi nii raske helitööd nagu Sibelius'e „Saarel põleb“ ja Kuula „Päikesetõus“, kuigi triool viimases lauldi valesti. Kõlaliselt hiilgav ja ettekandelt vaimustav oli ühiskoori poolt Klemetti' juhatusel Sibelius'e „Isamaale“. Kava teise poole numbreist tuletame meelde eesti segakoori suurepäraseid ettekandeid prof. Aavik'u juhatusel.

Laupäevase (20./6.) helipeo kavast võetagu käsile naiskooride laul *Eino Linnala'* ja *Väinö Pesola'* juhatusel. Ettekantud laulud, nagu ka ettekanne ise, tõendas osalt, kui võrra piiratud liikumisala, isegi meeskooriga võrreldes, on sellel koorivormil. Kulminatsioonikoha moodustas *Madetoja'* „Oma maa“ prof. Klemetti' juhatusel. See helitöö on rütmiliselt ja enne kõike tonaalselt raskemaid, mida meil seni segakoorile üldse kirjutatud, ja selle auvääriva lahendamisega võiks ükskõik missugune esinduskoor uhkustada. Üldkoor kandis ette

Soome laulupidu Helsingis 19.–21. VI. 31

laulu suurepäraselt. Muist numbreist tuletame meelde segakoore, kes laulsid *Eino Linnala'* „Kevade tulek“ ja „Lõkese tuba“ autori enda selgejoonelisel juhatusel peenelt nüansseerides, ja prof. *Kajanus'e* juhataatud orkestri saatel *Kajanus'e* „Kalevala hümn“ ja Sibelius'e „Snöfrid“.

Pühapäev (21./6.) algas P. J. Hannikaise hauasamba avamis-aktusega Helsingi uuel kalmistul; sammas mõjus haruldaselt ühtlaselt. Muusikalisest küljest kandsid hoolt *Sortavala õp.-seminari õhtu-koor* õpet. *Vilho Siukose* juhatusel ja Hannikaise asutatud *Ü. L. mag. M. Turuse* juhatusel. Kell 10 kandis ette *Kansallis-Kuoro* piduplatsil *Mozart'i c-moll-messi*, kuid aland vihm peletas kuulajad laiali.

Päevapidustuste kooride ettekandeist õnnestusid jällegi suurepäraselt prof. Klemetti' juhataatud üldsegakoorid (*Koskimiehe* „Talvelaul“, *Palmgren'i* „Jaanipäev“ ja *Kuula'* „Õunapuud“). Meeskooride kava oli imekspandavalt kirju (*Genetz'i* „Soome võim“, *Palmgren'i* „Virmaliste mäng“ ja *Sivori'* „Kyö-peli laul“). Raske mõista, missuguseil põhimõtetel on see koosseis kokku säetud. *Sivori'* kuplee-laul oli kahtlemata laulupeo kurvim miinus — ka publiku maitset arvestades (laulu korrati publiku nõudel). „Virmaliste mängu“ täpne

ettekannet „õiges tempos“ on nii suurele meeskoorile otse võimatu. Lõppnumbriks oli *Järnefelt*'i „*Isamaa nägu*“, mis autori juhatusel, arvestades raskusi, kanti ette ootamatult hästi. Peo viimases osas, n.-n. „rahvapeos“, jagati auhinna ja eeskava eest kandsid hoolt auhinnatud koorid ja orkestrid.

Päälle oma kooride esines neil pidustusil ja enne neid soome-ugri kongressi ajal ka välismaa koore, kellest oma kõrgemat klassi edustas „*Estonia*“ Muusika-osakonna segakoor. Seda koori, mille häälelisist eeldusist on juba varem mainitud, kuulati väga suure mõnuga. Nii tervekölalist ja loomulikku laulu saab harva kuulda. Kui oma ilmaliku kava, mis käsitas eesti koorikirjanduse edustavamaid mehi, nii ka prof. *Artur Kapi* komponeeritud suurejoonelise oratooriumi „*Hiiob*“ esitas koor viisil, mis andis parima pildi eesti koorikultuurist. Osava ja meeldiva juhina oli meile kõigile tuttav prof. *Juhan Aavik*.

Olen võtnud läbi pidustustel esinend laulukoorid, kuna nad täidavad suurima osa pidukavast ja kuna suurim osa tegelasist olid lauljad. Aga seegi pärast ei või jätta vahele mängumuusikute sooritusi, nõnda et neistki mõni sõna. Linna sümfoonia-orkestrite esitused jätan kõrvale, nad kui spetsialiseerunud asjatundjad nõuaksid omaette artikli. Asjaarmastajaid sümfoonia-orkestreid polnud saanud rohkem kui üksainuke, nimelt *Mikkeli Muusikasõprade Seltsi Amatöörorkester*, kes ainukese võistlejana võitis I auhinna *T. Mänti*se juhatusel. Orkestri üldettekandeid oli aitamasa hulgake *Üliõpil.-mäng. liikmeid*, kes dr. *Toivo Haapase* juhatusel mängisid oma kava korralikult.

Pasunakooridest sai I auhinna kummaski seerias *Viiburi Kaitseliidu pasunakoor* (juh. *V. Aalto*). Kapellmeister *Lenni Linnala* aga hoolitses oma vilund käega nende orkestrite ühismängu täpsuse eest.

Summa summarum: XXI laulu- ja mängupidustused õnnestusid kaunis hästi, vaatamata raskele ajule. Edasi on mindud piki tervet laulufronti ja loodetavasti laiad lauljate ja mängijate hulgad on neil pidustusil saanud uut innustust ja endisest elavamast harrastust oma tööle.

Kirikumuusika alalt

I Eesti Kirikumuusika Kongress (1930.) otsustas ellu kutsuda Eesti Ev. Lut. Kirikumuusika Sekretariaadi, kelle ülesandeks on vaimuliku muusika arendamine ja levitamine.

Kirikumuusika Sekretariaat alustas tegevust k. a. 1. mail, astudes ühendusse ülemaaliselt iga üksiku kirikumuusikalise organisatsiooni ja tegelas-tega.

Arvestades vaimuliku muusika (koorilaulu) literatuuri vähesust Eestis, asus K. M. Sekretariaat vaimulikkude koorilaulu-nootide kirjastamisele. Asja ilmuski sekretariaadi väljaandel vaimulikeks laulupäeviks määratud lauludevihk „Kirikukoor“ X (4 eesti, 2 soome, 7 klassikalist pala jne.) — ilmusmas on VI, VII ja VIII vihk (tungi-vamalt nõuetavate laululiigega) ja IX vihk Bach'i kaunistatud koraalega.

Olles huvitatud eesti algupärasteist vaimulikest koorilaulust, on sekretariaat samme astund autasu hankimiseks parimate tööde autoreile ja pöördudes kõigi Tall. praostkonna kirikukoore ja koorijuhite poole üleskutsega, ühiselt korraldada vaimulik

kontsert Tallinnas, lootnud, et selle sissetulek osutub alsummaks auhindade kapitalile Tallinnas. — Pärnu praostkond on oma k. a. vaimuliku laulupäeva sissetulekuist mainitud ostar-beks juba summa määrand ja kutsund kõiki teisi vaimuliku laulupeo korraldajaid seda algatust toetama.

Sekretariaadi korraldusel peetakse Tallinnas k. a. 10.—15. aug., hiljem Pärnus, kõigile tegelasile kirikumuu-sika kursused, mille kavas on koori juhatamine ja harmoonia — teoreetiline ja praktiline. Tuleval aastal on ette nähtud kursused oreli-, klaveri- ja lauluosakonnas.

*

Kirikukoor X (Vaimuliku laulu-päeva laulud). Kirikumuu-sika sekretariaadi väljaanne 1931. Hind 25 st.

Sisu: 16 tänu-, palve- ja kiituse-laulu. Neist 7 klassikalist, 2 soome ja 4 eesti autorite helitööd. Eesti tõist esinevad: *J. Kappeli* „*Jehoova, mu karjane*“, *K. A. Hermann'i* „*Troostilaul*“ ja *J. Tamvergi* „*Lootke, oh rahvad!*“ ning „*Õhturahu*“.

LÄTI LAULUPIDU

B. LAMEY

Kui siin kirjutan VII läti laulupeost, mis 19.—22. juunini s. a. Riias leidis aset, siis pole vist vajaline sõnavõtt laulupidude üldisest tähtsusest ning osast, mis nad mängind balti rahvaste elus. Unustamatu meile kõigile, kes tookord sellest võtsid osa, on veel suur eesti laulupidu a. 1928. Nii kui Eestiski vaatavad ka Lätis laulupeod teatud traditsioonidele tagasi — esimene neist pidudest leidis aset a. 1873 lätlaste rahvuslikul ärkamisajal. Palju on muutunud sellest ajast, mõõdud on kümnekordistund, uued noored muusikalised jõud on asunud vanade meistrite ja rahvalaulu kõrvale — kuid vaimustus, muusikarmastus on jäänd samaks mis varemgi.

Nüüdne VII läti laulupidu oli organisatsiooni ja kunstilise idee suurejooneline saavutus.

Umbes 13.000 lauljat ja lauljatarit võttis sellest osa, ja igale noist kolmest kontserdist tuli ligi 35.000 päältkuulajat. Riia Esplanaadi-platsile olid ehitatud suures ringis võimsad tribüünid ja estraadid, kus lauljate kohad olid asetatud madalamale kui päältkuulajate omad. Nii mõeldi lahendada raske akustiline probleem, kuid see õnnestus vaid osaliselt. Kõla ei olnud küllalt kontsentreeritud, suur osa kõlaeffektist lendas laiali üle päade. Läti muusika-asjatundjad on ühel arvamusel, et järgmiseks laulupeoks peaks ehitatama kinnine ruum ning et siis lauljate arv rahulikult võiks olla vähem: kinnises ruumis oleks mõju võrratult suurem kui vabas õhus, ning kunstiliseltki laseb vähem lauljatekogu enesest palju rohkem tuua välja.

Kolme suure koorikontserdi eeskava haaras 47 laulu, iseloomult väga mitmekesist. See oli tõeline läbilõige läti muusikast, alates vanust rahvalaulest kuni kunstilaulu klassikuini ja moodsaini „primitivistideni“, kes taas toetuvad rahvalaulele.

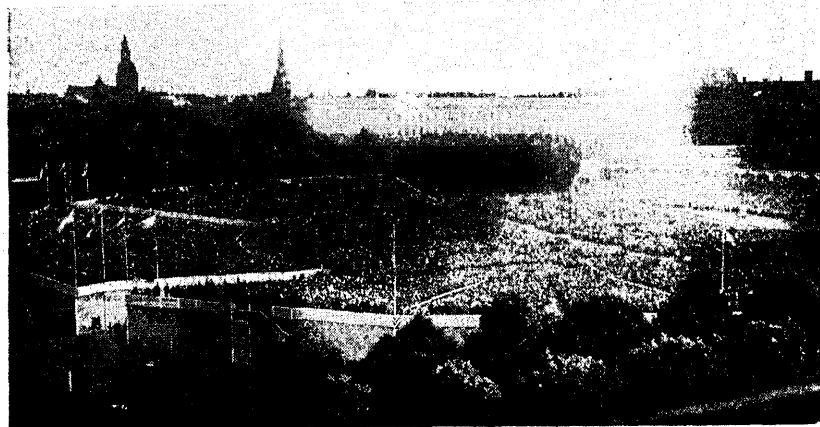
Esimene kontsert algas riigipresident Kviesis'e kõne ja riigihümniga. Siis järgnesid vaimulikud laulud. *Andrej Jurjans*, uuema läti muusika isa, oli esitatud oma ilusa „Meie isa'ga“ ja *J. Vihtols*, laulupeoselti esimees, mõjurikka „Öölauluga“ ja kuulsa koorilauluga „Valguse loss“. Eriti viimane laul oma rahvusliku sümboolikaga mõjus tugevasti ning publik nõudis ikka ja jälle selle kordamist, sama laul kujutas ka kogu pidueeskava lõppu. Esimesel laulupidu-päeval kuuldi veel *Graubins'i*, *Zalits'i*, *Osolin's'i*, *Cirulis'i*, *Abele'* ja *A. Kalnins'i* koorilaulu. Eriti sügavasti mõjus *J. Zalits'i* meeleolukas „Peeker surnute saarel“ („Pikeris mironu sala“) ja vaimustav, värske *A. Kalnins'i* „Läti hümn“.

Lõbusamad ja elavasisulisemad olid teise päeva laulud. *Emil Melngailis*, kogend vana rahvaviiside korjaja, juhatas mitmeid oma originaalseid, rahvapäraseid koorikompositsioone. Kaunikõlaline ja muusikaliselt sügavasisuline on *prof. J. Vihtols'i* „Vool ja inimelu“, mida *prof. Josuus* juhatas suure eduga. Erilise menu osaliseks said paljud peened ja veetlevad vanade rahvalaulude ümbertöötused moodsale koorile, nende seas kergesti-hoogus „Saksad sõitsid Saksamaale“ („Kungi brauza Wahzseme“) *E. Melngailis'e* ümbertöötusel.

Huvitavam ja vaheldusrikkam oli kolmas päev, milles osa ei olnud enam suurel ühendkooril, vaid kus võistlesid üksikud kooriderühmad. Kõige eel esinesid neli Lätimaa provintsi — Kuramaa, Liivimaa, Sengall ja Lätgallia — moodustades „lauljate võistluse“. Seejuure tulid koorid Leedust ja Eestist. Selle kolmanda kontserdi üksikooride ettekandeis saavutati väljapaistvaid kunstilisi tulemusi. Muusikalisest seisukohast oli siin tippsaavutiseks *Graubins'i* tsükl „Noored poisid, noored neid“ („Jauni puiši, jaunus meitas“). Helilooja on siin üheksast vanimast läti rahvaviisist ajaloolises, n.-n. „vahetuslaulu“ vormis kontrapunktiliselt läbi töötades loond tervikliku tsükli. Väljatöötus oli

heliloojalt läbi viidud kõige valjumas stiilis ja mõjus oma ehtsa rahvatooniga veenvalt ja paeluvalt. Muusikaajaloolasele olid need vahetuslaulud uudiseks.

Enneolematu juubeldusega tervitati naaberriikide laulukoore. Leedulased laulsid oma juhataja *Martinonis'e* juhatusel mitmeid meeleolukaid kunstlaule, nende seas ka ühe läti oma. Erilise südamlikkusega tervitati *eesti koori*, mis koosnes 350 lauljast ja lauljatarist, viimased kauneis rahvarõivais. Tervitav lehvitamine ja elagu-hüüded ei tahtnud lõppeda. *V. Nerep'i* juhatusel laulsid eestlased *T. Vettik'u* ja *M. Lüdig'i* laule. Suur menu sundis neid andma mitmeid lisapalu. Kogu pidueeskava lõpuks laulsid ühendatud lauljatehulgad veel

Ülal: Eesti ühendkoori juht *V. Nerep* oma lauljasperega läti laulupeol
pääle hästikordaläind esinemist
All: Läti laulupeo üldvaade

kord kauneimaid ja armastatuimaid laule. Nende seas oli ka eesti auks hiilgav *Müna Hermann'i* „Lõppkoor“ „Kalev ja Lindast“. Lõpmatu menu, mürisevad, vaimustatud päältkuulajate juubeldused põhjustasid veel arvutuid kordamisi ja lisapalu, nende seas kõige eel *Alfred Kalvins'i* „Hümni“, mis ikka enam ja enam tungib laiemasse massidesse. Erakordse menu osaliseks said *laulupeo juhid*, keda külvati üle kiituse ja lilledega.

Ning tööpoolest — neile kuulub kõrgem tunnustus ja kiitus! *Theodor Reiters*, *Emil Melngailis*, *Theodor Kalvins* ja *P. Josuus*, kelle õlul lasus kunstiline juhatamine, pakkusid suurt, ülevat. Koorid kõlasid üldiselt väga täpsalt

ja puhtasti, ka ei puudund dünaamilised peensused ja tõusud. Ajuti oleks soovind veidi ladusamaid temposid, ent see on sarnase suure lauljatehulga juures peaaegu võimatu.

Last not leust! — Lauljad ja lauljatarid! Ka teile peab jagama rikkalikku kiitust. Kõigist maanurgist keset raskeimat tööaega voolati kokku, et teenida kunsti, rahvuslikku pidu. Pühenduti suurima andumuse ja vaimustusega tollele õilsale tööle. Vaatamata suurile pingutusile, mida nõudsid igapäevased pääproovid kl. 6 homm. kuni kl. 12 p., olid kõik väsimatud ning seejuures järgisid oma juhtide vähemalegi viipele.

Oli üli rõõmustav näha, kuidas rahvas avaldas muusikale nii palju idealismi ja vaimustust. Ning igale muusikasõbrale ja muusikapedagoogile oli too 13.000 tundmatu laulukunstniku vägi rahva seast rõõmuks ja hääks tuleviku-lootuseks. Muusika laulupeo kehastuses teeb paremad jõud rahvas liikuvaks, meil on neid vaid juhtida, et nad tooksid õnnistust rahvusele ja inimsoole, vanale, ent ometi jälle noorele Euroopale!

Tallinna konservatooriumi õpilaskond organiseerub

Tallinna konservatooriumi, eesti kõrgeima muusikaõppeasutise juurde tekivad samuti kui teistegi kõrgemate õppeasutiste juurde akadeemilised õpilaskorraldused. Konservatooriumi algpäevil asutasid Tallinna konservatooriumi õpilased segakorporatsiooni, mis tegutses 5 aastat, siis aga lagunes seesmistest vastolude tõttu, mis talvaline nähe segakorporatsioones.

Praegu on konservatooriumi vanimaks organisatsiooniks meesorganisatsioon „*Akadeemiline Noormuusikute Selts*“, asutatud 5. nov. 1927. a. Vaatamata seltsi lühikesele eale on mainitud organisatsioon aktiivsemaid ja elujõulisemaid. Seltsi kuulub praegu ligi 50 liiget; seltsi viistlasiks on hulk vanemaid ja tuntumaid muusikategelasi. Seltsil on Niine tänaval alalised konvendiruumid, kus väga sageli korraldatakse omavahelisi kunstihommikuid ja loenguid, kord kuus ka avalikke kunstiohtuid.

Noorem organisatsioon on „*Tallinna Konservatooriumi Naismuusikute Selts*“, asutatud 12. okt. 1929. a. Ka tolle organisatsioonil on juba arvukas liikmespere. Seltsi konvendiruumid asuvad Niguliste tänaval.

Eelmainitud kahel organisatsioonil on kavatsus ellu kutsuda Tallinna konservatooriumi õpilaskonna edustus, et saaks laiemaulatuslikumalt hakata arendama eesti muusikat ja võiks astuda läbirääkimisse välisriige noormuusikuiga.

Akadeemilise Noormuusikute Seltsi kaudu on Tallinna konservatooriumi organiseeritud õpilaskonnal juba loodud side Helsingi konservatooriumi konvendiga.

Kaarepere segakoor 25 a. tegutsend

Kaarepere Tuletõrje ühingu segakoori algaastaks arvatakse 1906. Seega on koor käesoleval aastal 25-aastane, mispuhul on põhjust veidi tagasi vaadata ta tegevusele. Tegelikult oli koor tegutsend väikesel viisil juba umbes 3 aastat varem, esinedes palvetundi- del, kuid see oli juhuslik. Kindlamal kujul hakkas koor õpet. *Ado Rull*'i juhatusel tegutsema 1906. aastal.

1907. aastal esines koor juba ise- seisva kontserdiga Kassnurme mõisa rehes (seltsimaja puudumisel), millest tuli sisse 112 rubla. Edasi on koor tegutsend kaunis energiliselt. Üldlaulupidudest on koor VII, VIII ja IX peost võtnud osa ning registreeritud ka X üldlaulupeost osavõtjate nimikirja. Pääle-selle on koor võtnud osa reast maakondlikest ja kihelkondlikest laulupidudest. Juhatajaks on olnud õpetaja A. Rull, Väljaots, K. Pilleson, J. Alver ja L. Matt. Vanemaist lauljaist on mõned algusest siiani laulnud kaasa, nende seas Johannes *Serka* juba ajast, kui koor veel ametlikult ei eksisteerind, seega 28 aastat vahetpidamata kooris olnud tegev.

Praegu on kooris 55 lauljat, missugune arv meie maakooides on kaunis haruldane. Nii suur osavõtjate arv on alates mõödud sügisest, mil hakati harjutusi pidama kahes kohas — Kassinurmes ja Arukülas. Tarvidust mööda koondatakse alles mõlemad lauljad ühisharjutuseks kokku. Sarnane töötamine koormab juhatajat küll kahekordse tööga, aga selle eest saab kuulda ka nüüd Kaareperes võimast laulu. Varem kõikus lauljate arv 30-ne ümber. Praeguseks koorijuhiks on õpet. *Osvald Kivilo*.

LAULUPEOD & PÄEVAD

SUVI HELISES LAULUST

Laulupidustustist osavõtjate arv ulatus kuni 15.000

Päikeseküllased suvipühapäevad meelitavad laulma. See on kord nii saand traditsiooniks, ilusaks kombeks, avaldada oma tundeid laulus. Vaevalt leiame maanurka, kus suvel ei olnud laulupidustusi. Lauldi tõepoolest kõikjal. Noored ja vanad ei pidand paljuku pikil talveõhtuil kulutada oma energiat laulude õppimiseks, et need suvisel laulupäevil seda kaunimalt võiksid kõlada. Toogu siis need kaunid pidupäevad meie lauljaile rohkem lauluvaimustust, veel rohkem püüdu kauni ja distsiplineeritud laulu poole, et arvukas kogu laulupäevi end kõigiti õigustaks ka laulukunsti arengu seisukohalt.

Suuremajoonelised olid maakondlikud laulupeod:

VILJANDIMAA V LAULUPIDU VILJANDIS

20. ja 21. juunil pühitsesid kogu Viljandi ja maakond oma suurimaid pühi — VI Sakalamaa laulupidu. Alates laupäeva hommikust kihaskogu linn päralejõudvaist küllalisist ja lauljaist. Eelõhtul algasid laululaval proovid lauljaile ja „Ugala“ aias patsunakoorigele. Vihm kollitas küll laulupidulasi, ähvardades suuremaid sadusid, kuid ei kohutand sellega lauljaid, kes visalt jätkasid oma tööd ja viimaks pilved laiali laulsidki.

Õhtul kell 9 algas Jaani kirikus M. Hermann'i lauluseltsi koori poolt C. Franck'i oratoorium „Õndsus“, hr. E. Tubin'a juhatusel. Muljetuks jäi see monumentaalne helitöö ettekandelt. Tundus koori vähest küpsust nii nõudliku ülesande jaoks. Oli ju küllaldast ettevalmistust, kuid ometi jäi avastamata oratooriumi vaim. Solistide valik polnud õnnelik. Hoopis kahvatuks jäi hr. K. Põlde (pass). Ta hääle ulatus ei sobi mainitud oratooriumi passi-destituurile, mistõttu hääligi polnud küllalt kandeav, samuti jättis soovida stillitunne. Ka pr. L. Tubin'a (sopraan) esinemine polnud õnnelik. Ta tarvitab liig lahtist tooniandmist, mistõttu hääle muutub paiguti lamedaks ja isegi teravaks. Hrd K. Viitol (bariton) ja R. Jõks (tenor) olid oma kohal, kuigi üldine muljetus kippus neidki haarama.

Pühapäeval, 21. juunil, kell 12 oli oratoorium „Õndsuse“ teiskordne ettekanne.

Laulupidu algas pühapäeval, 21. juunil, hommikul varase äratusmänguga tornidest. Järgnesid üksikute kooride pääproovid. Teater „Ugala“ andis ennelõunase etenduse. Kanti ette operett „Mariza“.

Enne kella 4 p. l. liikusid laulukoorid muusika saatel rongkäigus läbi linna laulupiduplatsile, kus lai päde-meri juba ootas kontserdi algust. Kontserdi avasõna ütles hr. H. Kapp, E. L. L. Viljandimaa osakonna esimees. Laulupeo avas riigivanema asemel põllutööminister Jürman, millele järgnes lauljailt ja publikult ühine hümn.

Kontsert algas segakoorige lauluga tavalise vaimuliku osaga. F. Mendelssohn'i „Ärgake“ orat. „Paulusest“ lauldi rahuldavalt. R. Tobias'e „Eks Teie tea“ ettekandel puudus aga sügavam religioosne meeoleolu. Hoogsasti lauldi T. Vettik'u „Hõiskame kooris“. Ka M. Saar'e „Tulesüütaja“ lauldi tujuga. Juhatas hr. J. Saar. A. Lätte „Poisikene mägedelt“ ja M. Hermann'i „Meestelaul“ said H. Kapi juhatusel ilmeka tõlgitsuse.

Meeskooride ettekanded hr. A. Pung'a juhatusel õnnestusid. Ette-

kanne oli ühtlane ja paindub. Pea-aegu kogu kava korraldi.

Pasunakoorid on eelmisest laulupeost saadik edenend hää sammu võrra. On kujunend üksikuid häid mängijaid, mistõttu ka üldine ansambel paranend toonilt kui ka tehniliselt. Juhatasid hr. A. Pung. Viimases osas juhatasid segakoore vaheldamisi J. Saar ja H. Kapp.

litöödesse süvenemine ja pandaks vähe rõhku oma hääle toonile. Häälekultuurilised mõisted ei ole ju meile enam nii võõrad kui aastakümneid tagasi. Oleks aeg enam rõhku panna kooslulule, tooni kõlavusele, värvile, kandvusele, mida seni kahjuks vähesed koorid püüavad.

Üldkokkuvõttes võib jääda rahule tehtud töö tulemustega. Sakalamaa VI

Viljandimaa laulupidu 21. VI. 1931

Lauldi kordaläinult. Intonatsiooni- lisi ja rütmilisi vääratusi küll oli, mida tuleb aga andestada. Kannatas kõige enam J. Aavik'u „Pisarad“. Üldiselt õnnestusid paremini hoogsama, heroilisema iseloomuga laulud, meeleolulisemad helitööd jäid aga ettekandelt nõrgaks. Näib nagu puuduks he-

laulupidu õnnestus kui kunstiliselt nii aineliselt. Lahkuti piduplatsilt ülevas tujus, vaatamata vilule ja tuulisele ilmale, pärast lahkumislaulmist ja elagulaskmist.

Teaater „Ugalas oli õhtul operett „Ilusaim naistest“ viimse kohani täidetud saalile. a—n.

VIRUMAA VI LAULUPIDU NARVAS

VI Virumaa laulupidu, mis 28. juunil peeti Narva-Joaorus, üldiselt võttes õnnestus. Hiigelrongkäik jõudis piduplatsile kella 5 paiku. Mitmed koorid olid oma erivormes ja mõned üksikud rahvarõivais. Neid viimaseid koore võeti vastu elava käteplaginaga. Kahju ainult, et neid oli nii vähe: ainult paar koori. Lauljaid kogunes lavale umbes 2000.

Rongkäigu saabumisel tuli ilmsiks halb, millele tahaksin siin juhtida korraldajate tähelepanu tuleviku jaoks, kuna seda mujalgi sageli tuleb

ette, — nii kui lauljad lava juures valgusid laiali, siis kogunes pidupaigale peagi mitu rongkäigus kaasatunud orkestrit, kes igauks jätkasid oma mängu, mis aga kujunes kuulajaile hirmsaks kakofooniaks; üks orkester platsil suudaks küllalt marssi- jate sammu juhtida.

Päale 3. algkooli juhataja, hr. Maa- sik'u, tervitussõnu järgnes välisminister J. Tõnisson'i kõne, mis oli hoogus ja sisurikas, missuguseid üldse kuuleme harva.

Kontsertosa algas koraaliga F.

Mendelssohn'i oratooriumist „Paulus“ 1. div. pasunakoori saatel. Juhatas hr. E. Rosenberg. Ettekanne oleks jätnud palju sügavama ja tõsisema mulje, kui koor pärast orkestri faaare oleks astund sisse õigel ajal; nüüd aga tekkis terve fraasi vältusel harmooniline segadus. Imelikul viisil viga kordus reipriis ja mõlemas salmis, täh. kokku neli korda. Juhataja oleks pidand koorile õigel ajal „sisse“ näitama. Teise vaimuliku laulu, R. Tobias'e „Eks teie tea“, prof. J. Aavik'u juhatusel rikkus pasunakoor, kes liig palju vahtis nooti ja vähem juhti; üldse paistis, nagu oleks pasunakoorile see teos olnud päris tundmatu. Rahvale laulud väga meeldisid: „Pisarate“ autorile J. Aavik'ule plaksutati tormiliselt ja T. Vettik oli sunnitud juhutama ka ise oma „Hõiskame kooris“.

Pärast vaheaega asus lavale 125-liikmeline üldpasunakoor. Juhatas hr. E. Knude. Selle osa kohta tuleb otsekohe öelda, et see oli väga õnnestunud kokku säetud; kõik oma meeste tööd. Neid oma orkestripalu ongi juba Eesti iseseisvuse ajal loodud kaunike kogu, polegi enam suurt vajadust võõra kraami paigutamiseks meie laulupidude kavva (kuigi tarvis oleks veel palju!). Nende ettekanne avaldas kuulajatele niivõrd suurt mõju, et R. Kull pidi oma „Kodumaa marssi“ ja „Kriisa lahingut“ oma käega kordama. Huvitavalt, imitatsioonirikalt, on orkestreeritud E. Tamm'e avamäng „Tule koju“. Sisult ja kompositsioonilt kergete pean A. Virkhaus'i-Päivil'i katkendeid „Igatsusel“, see oli lihtne popurrii. Tuli ette ka väikesi viperusi, nagu „logisemist“ väikesel viisil Tamm'e palas, sest mängijad olid liig kõvasti noodi küljes kinni.

Üldmeeskoori osa prof. J. Aavik'u ja hr. E. Rosenberg'i juhatusel läks läbi korrektilt. Liig vähe oli aga neid mehi.

Üldsegakooride viimases osas tõusis lauljate ja kuulajate vaimustus haripunktini; ja kuigi tenorid mõnes laulus jäid fermaatide külge rippuma, J. Kappel'i „Ma teretan sind, hommik“ teises osas passid olid liig flegmaatilised — ja kromaatilised kohad igas laulus ära määrati, võis ettekankeid siiski olla rahul. M. Hermann'i „Meeste laul“ tuli korrata ja päälle kava lauldi veel hulk vanu laule, nagu

„Tuljak“ j. m. Lõpuks tõsteti üldjuhidi lauljate poolt õhku ja hüüti „elagu“.

Kahjuks aga siin viimases osas kordus jällegi sama näht, mis ikka ja alati mullugi: laululava enam ei täitund, nagu alguses, vaid nüüd paistsid n.-n. „laululava de o a a s i d“.

Enne viimast osa öeldi tervitusi ja loeti ette telegrammid.

Kui hr. Maasik lõppsõnas märkis, et Narva laulupidu majanduslikult ületas lootused, siis arvame, et nii see oli ka muusikalises suhtes. Kui viimasel pääproovil puuduvad pooled lauljaist, s. o. 1000 oli ja 1000 puudus (!) ja kuna eeskava sooritus üldjoontes siiski oli, puhtast südamest öelda, üle rahuldava, siis on laulupidu tööpooldest ületand lootused, sest laulupeo kontsert oli tööpooldest ainult esimene korralik pääproov.

Meil on, nagu näha, saand päris traditsiooniks massiline puudumine pääproovelt. See on äärmiselt halb näht ja näitab, kui lovev on meie lauljaskonnas kohuse- ja ühistunne. Kui aga peole sai, kuidas laulud lähevad, see pole tema asi! Samuti on olnud üleriiklikelgi laulupidudel. Pole veel kordagi (vähemasti iseseisvuse ajal) nähtud, et pääproovist ja viimastest lauludest oleksid võtnud osa kõik lauljad. Minu arvamine on, et kui kord koor on enda üles andnud, siis on ta seega kohustund ka täitma kõrvale kaldumata kõik pidutoimkonna korraldused. Lauljaid on oma loogika: mis ma lähen proovile, ma oskan oma osa. See on vale arutlus! Sadade väikeste koorikeste ühisproovitais koosseisus on hädatarviline, eriti tempode ühtlustamiseks. Üheks suurimaks Narva laulupeo kontsertosa puuduseks olid üksikute koorirühmade mahajäämised ja ruttamised, mille põhjustajaiks olid just need lauljad, kes pääproovidel puudusid. Kas piinab neid nende südametunnistusekene selle pärast, ei tea. — Kuulge, lauljad üle riigi! Teeme kord nalja: tuleme a. 1933. peetava üleriikliku laulupeo pääproovele igaiüks.

E. Mesiäinen.

□

Laulupäevi peeti suve jooksul tervelt 33, neist 4 noorte laulupidustust, kümnekond vaimulikku laulupäeva.

Hageri III laulupäeva 7. juunil korraldas Hageri Haridusselts Hageri Mäeküla pargis. Osa võttis ümbrus-

konna koore umbes 400 lauljaga. Üldkoori juhtis *August Ruut* Kohilast. Pidukõnega esines admiral J. Pitka. Laulupäevast sai haridusselts puhast ülejääki 270 krooni, mis kulutatakse rahvamaja ehitamiseks.

Haapsalu laulupäev 2. augustil kujunes Haapsalule suursündmuseks. Pidustused avas Haapsalu Meeslaulu Ühing laupäeva õhtul kontserdiga Kuursaalis. Pühapäeva hommikul pasunakoored mängisid äratuslaulu. Kell 2 päeval koored rongkäigus liikusid piduplatsile, kus andsid kontserdi Juhan Simm'i juhatusel ja pasunakoored Voldemar Tago' juhatusel. Pidukõne pidas kindral J. Soots. Värvi-küllaseis rahvariideis vormslased esinesid mitmete huvitavate rahvalauludega, saades elavate kiiduavalduste osaliseks. Kirikus Haapsalu Laulselts „Heli“ andis kontserdi sümfoonia-orkestri ja solistide kaastegevusel. Laulupäev filmiti.

Hargla vaimulik laulupäev peeti 24. juunil. Osa võttis 6 laulu- ja 3 pasunakoori. Ühendatud laulukoore juhatasid helikunstnik *P. Laja* Võrust ja pasunakoore muusikaõpetaja *J. Madisson* Valgast.

Hiumaa II laulupäev 14. juunil. Osa võtsid kõik Hiumaa koored ja kolm koori küllalistena suurelt maalt. 300-päist ühendkoori juhtis helikunstnik *M. Lüdig*. Kavas olid varemalt üldlaulupidudelt tuntud laulud Türrpu'lt, Võrgult, Vettik'ult, Lüdig'ilt j. t. Õhtul oli laululaval vaimulik kontsert ja veel hiljem vabaõhuetendus. Osavõtt laulupäevast oli häa. Ettekanded võeti vastu elavate kiiduavaldustega. Märkimisväärne olid tegelaste kaunid rahvariidid, mis juba rongkäigus said erilise menu osaliseks.

Jõeletme vaimulik laulupäev peeti 21. juunil Jõeletme kiriku juures. Osavõtjaina oli registreerund mitukümmend laulu- ja pasunakoori. Ühendkoore juhatasid Tallinnast *prof. A. Topman* ja kohalikud juhid. Rahvast oli laulupäeval rohkesti. Ühendkooride ettekanded jätsid üleva mulje.

Kodavere II laulupäev peeti 28. juunil Palal. Võttis osa 14 segakoori ja 3 pasunakoori. Kell 12 oli vabaõhujumalateenistus Pala seltsimaja aias ühendatud sega- ja pasunakooride kaastegevusel.

Kell 4 p. l. leidis aset ühendatud kooride kontsert, mida juhatasid ko-

halikud koorijuhid *L. Altman*, *V. Veskimets*, *A. Koch* ja *A. Rosenberg*. Juhatajad tulid oma ülesandega kaunis hästi toime.

Kursi laulupäev 19. juulil vaatamata vihmasele ilmale oli tõmmand kokku arvuka kuulajaskonna. Lauljad, arvuelt 100 ümber, esinesid *R. Riitsing'u* juhatusel.

Laiuse IV laulupäevast 26. juulil võttis osa tegelastena paarsada lauljat. Hommikul oli Laiuse kirikus kontsert-jumalateenistus. Õhtupoolikul kiriku puiestikus ühendatud kooride kontsert, mida juhatasid kohalikud koorijuhid *G. Pastarus* ja *R. Stahlberg*. Pidukõne pidas Jaan Teemant.

Lüganuse laulupäev 14. juunil. Laulupäev, arvuelt teine, toimus Lüganuse laulu- ja mänguseltsi „Kalju“ pargis. Laulupäevast tegelastena võtsid osa neli ümbruskonna koori ja Rakvere Rahvamaja ja Haridusseltsi segakoori kokku 200 tegelasega ja 4 pasunakoori 66 mängijaga. Ühendkoori juhtis *E. Rosenberg*. Publikut oli rohkesti. Pidukõne pidas admiral Pitka. Ettekanded kui üldkoorilt nii üksikkooridelt õnnestusid hästi. Elavaid kiiduavaldisi teenis Rakvere Rahvamaja ja Haridusseltsi segakoor. Kiiduavaldiste osaliseks sai ka ühendatud pasunakoore.

Märjamaa laulupäev 21. juunil. Laulupäev peeti Märjamaa alevi läheduses Orgita pargis. Tegelaste arvuelt kujunes laulupäev keskmiseks maakonna laulupeoks. Nii oli koore registreeritud 46, kokku ligemale 1.500 tegelasega. Peolt puudusid ainult mõned üksikud koored. Ühendatud segakoore juhtis helikunstnik *Tuudur Vettik* ja pasunakoore *J. Leithal*. Publik oli ettekandega kõigiti rahul. Häa mulje jättis Tallinna Rahvaülikooli segakoori esinemine *T. Vettik'u* juhatusel. Pidupäeva õhtul kanti laululaval ÜENÜ Hõimla osakonna näiterühma poolt ette *A. Tihkan'i* vabaõhunäidend „1343“.

Nissi vaimulik laulupäev peeti 7. juunil Nissi kirikus. 150-liikmelist ühendkoori juhatas õpetaja *Peebo*. Laulud olid korralikult ette valmistatud, mispärast rohkearvuline kuulajaskond jäi ettekandega kõigiti rahule.

Otepää laulupäev 12. juulil Otepää linnamäel. Osa võtsid ümbruskonna sega- ja meeskoored ning Tartu Meeslaulu Seltsi 80-liikmeline meeskoor

külaõnneks. Eeskava koosnes päämiselt 10. üldlaulupeo lauludest.

Paide vaimulik laulupäev 12. juulil. Hommikul kell 8 tervitasid linna koraalidel kirikutornist. Kell 11 järgnes pidulik jumalateenistus. Pääle lõunat rongkäik Vallimäele — piduplatsile. 600-liikmeline ühendkoor esines ettekandega *J. Saar'e* juhatusel. Ilusa ilma ja korraliku ettevalmistuse tõttu laulud kõlasid hästi. Külakosti tõi Rakvere tuletõrje-orkester oma noore juhi *Ülo Topman'i* juhatusel. Öhtul oli kirikus vaimulik kontsert ja Rakvere tuletõrje-orkestrilt rahvakontsert.

Palamuse II laulupäev peeti 21. juunil. Võttis osa 21 segakoori ja 2 pasunakoori. Kell ½12 oli kirikus kontsert-jumalateenistus ühendatud segakooride, pasunakooride ja solistide kaastegevusel.

Segakooride esinemised kirikus jäid kahvatuks, eriti *A. Jaeger'i* juhatusel, kuna *A. Rosenberg* ja *L. Altman* suutsid paremini koori valitseda.

Kell 4 p. l. algas lauluplatsil ühendatud kooride kontsert, mida juhatas *Juhan Simm*. Ühele ühisharjutusele vaatamata kõlasid laulud kaunis hästi ja mõnda tuli publiku nõudel korrata.

Pidukõne pidas välisminister *J. Tõnisson*. Öhtul kell 10 oli laululaval vabõhuetekanne „Kuningas Ödipus“ — E. Looga lavastusel.

Üldiselt võib laulupäeva lugeda korraldajateks. Ettekanne anti raadioteel edasi.

Peetri laulupäev 24. juunil Peetri kirikumõisa kaunis pargis õnnestus rahuldavalt. Ligemale 200-liikmelise ühendkoori ettekanded kõlasid hästi ja sütitavalt. Ühendkoori juhtis *V. Indrikson*.

Petseri V laulupäev toimus 26. juulil, õnnestudes ilusalt ja rohkelt osavõtjate arvult. Tegelasena esines 18 koori Võru- ja Petserimaalt, kokku ligemale 400 lauljaga. Laulupäeva kava moodustasid päämiselt X üldlaulupeo laulud.

Porkuni I laulupäev peeti 14. juunil lossi varejäänuste juures. Pidukõnele ajaks oli A. Liiv. Kontsertosas esinesid üksikud koorid, üldnaising segakoor ja pasunakoor. Koore juhatasid *E. Mesiäinen* ja *A. Veske* (pasunakoor). Peo üldkorraldajaks oli Assamalla algkooli juhataja *A. Traks*. Rahvast oli rohkesti. *Virgula.*

Pärnu vaimulik laulupäev 5. juulil kujunes Pärnu linnas suursündmuseks. Laulupäevast võttis osa ligemale 1.000 lauljat-mängijat. Üldkooride juhiks oli *prof. A. Topman*. Laulud olid õpitud hästi ja kõlasid puhtalt.

Põltsamaa X laulupäev peeti 14. juunil laulu- ja muusikaseltsi „Leelo“ korraldusel Põltsamaa ühisgümnaasiumi pargis. Ühendatud koore juhatas *K. Vervolt*. Ilusa ilma tõttu oli publikut palju. Laululaval oli üle 200 tegelase. Laulupäev õnnestus kõigiti. Mõned sega- ja meeskoorid korralditi. Publilit tööd on teind ka Suure-Jaani orkester. Ta võitis publiku täielise poolehoiu.

Räpina IV laulupäev 25. mail. Päeval ÜENÜ Tartu osakonna sega- ja meeskoorid esinesid Räpina kirikus *R. Ritsing'u* juhatusel vaimuliku kontserdiga. Solistina laulis *A. Kopli-Viegand*. Pidustuste pääosa õhtupoolikul avas admiral Pitka pidukõnega, mille järel ühendkoorid laulsid *J. Karheiding'u* ja *R. Ritsing'u* juhatusel. Üldkooris võis lauljaid olla 500 ümber.

Tapa vaimulik laulupäev 5. juulil oma 500 tegelasega meelitas rohkesti publikut, kes ettekandega jäid rahule. Ühendkoore juhtisid *Ern Võrk* Tallinnast ja pasunakoor *K. Grünvalt*.

Tartu laulupäeva 12. juulil korraldas Lauljate Liidu Tartumaa osakond, kes päeva kavva oli võtnud 16 varemata laulupidude menukamat laulu. Seetõttu oli publiku suhtumine ettekandesse väga soe. Üldkoori laulud *J. Simm'i* ja *R. Ritsing'u* juhatusel tulid peaaegu kõik kordamisele.

Tudulinna laulupäev peeti 14. juunil.

Türi noorte laulupäeva 25. mail korraldasid ühiselt Türi õpetajate ühing ja Türi koguduse nõukogu. Kokkuvõetult õnnestus see päev igakülgsest hästi. Hommikul oli pidulik õpilasjumalateenistus kirikus, keskpäeval rongkäik piduplatsile, ja siis üldlastekooride kontsert laululaval; juhatasid *Joh. Veeber*, *J. Lohur* ja *K. Aun*. Kavas oli üks osa vaimulikke laule, teine osa ühe- ja kahehäälsed ning kolmas osa kolmehäälsed ilmalikke laule, orkestri saatel ja ilma. Südamliku ja ilusa pidukõnega esines Tallinna pedagoogiumi direktor hr. Kuks. Pani imestama, et kohalik keskkool ei võtnud noorte-päevast osa, isegi õpilas-orkester jäi ilmutama, ehkki alul andis

nõusoleku ja ka välja kuulutati! Kah omasugune arusaamine noorte-päevast!

Urvaste laulupäev. Urvaste noorsooliidu „Siiruse“ korraldusel peeti Urvaste kiriku juures 5. juulil ilusal Uhtjärve kaldal Urvaste I laulupäev. Üldkontserdil juhatas segakoore helikunstnik *Peeter Laja* Võrust, pasunakoore Võrumaa malevkonna orkestrite päälük *August Must* Antslast ja lastekoore *J. Rööp* Urvastest. Laululavale kogunesid kogu Võrumaa ja naabermaakondadegi laulu- ja pasunakoovid, valandades vägevaid helisid, mis esmakordselt mihisesid üle Urvaste ilusa looduse. Kuid esmakordselt tukkusid ka urvastlaste laulusüdamed võimsais helides. Ja mitmetuhandepäine rahvahulk, külalised üle kogu Eesti viisid Urvastest kaasa vaimustuse ja armastuse laulule, mis leiab maa väikestelt laululavadel samuti teed kuulajate südamesse nagu linna laulupidude suurlavadeltki. Pääle üldkontserdi esinesid veel üksikud koorid, kes leidsid publikult sooja vastuvõtu. Pidukõne pidas maakonnavalitsuse esimees *August Kohver*. Vaimulikult kontserdil kirikus esinesid Antsla kaitseliidu orkester *A. Must*'a juhatusel, Karula kirikukoor *A. Anton*'i juhatusel, Kärjala naiskoor *G. Villemson*'i juhatusel, Truuta meeskvarlett ja solistid — *P. Laja* orelil ja *V. Villemson* tšellol. Öhtul lavastati laululaval vabaõhuetendusena *K. Kaasik*'u operett „Kauri tütar“ — näitejuht *J. Alop*, muusikajuht *August Must*.

Vara laulupäeva korraldas *Vara Laulu-Mängu*-selts 21. juunil oma 50. a. juubeli puhul. Tegelas oli laulupäeval 200 ümber. Laulud olid valitud 10. üldlaulupeo kavast, nagu seda tehti suuremal osal teistelgi laulupäevadel. Laulupäeva üldjuhtidena toimusid *R. Riitsing* Tartust ja *A. Spirke* Järva-Jaanist. Laulupäev õnnestus rahuldavalt kui muusikalisest nii majanduslikust küljest.

Virumaa 7. noorte laulupäev Rakveres 17. mail

Sellaseks see siiski ei kujunend, sest 18 koori asemel 1000 lauljaga, nagu müürikeulutused teatasid, oli tegelikult ilmuud kolm-neli linnakoori ja umbes samapalju lähemast ümbrusest. Koore juhatasid *V. Kreek*, *E. Schwarzborg* ja *E. Mesiäinen*. Algkoolikoovid laulud olid õpitud niivõrra hooletult,

et 2-häälne rühm tuli kavast hoopis välja jätta. Samuti ka keskkoolidevaheline segakoore oli üles astudes niivõrd kokku kuivand, et ainult 100-liikmelise õp.-seminari segakoori kaasalaulmine tegi üldse võimalikuks nimetatud koori ülesastumise.

Kui algkooli-kooride ettekanded olid muusikaliselt kaunis keskpärased halva ettevalmistuse tõttu, siis seda puudust katsid suurel määral Rakvere linna keskkoolide koorid: *V. Kreek*'i naiskoovid ja keskkoolidevaheline segakoore *E. Mesiäise* juhatusel.

Juunis peeti samas kohas teine laste laulupidu (linnakoolidevaheline) Rakvere õpetajate Ühingu korraldusel. Juhatajaks olid *E. Mesiäinen*, *V. Kreek* ja II algkooli õpetaja *Karl Aalbau*.

Nõnda siis kaks laste-laulupäeva Rakveres. Paistab imelikuna, et Virumaa lastel kaks käsutajat, maakoolivalitsus ja Lastekaitse Ühingu juhatus, aga pole nähtavasti midagi parata: kaks kanget on vastamisi, kes kumbki ei taha teineteisele järele anda, olgugi et üldsuse huvides sarnane tööjõudude killustamine väikeses Rakveres poleks kuidagi soovitatav. Ka pedagoogiliselt mitte, kuna siin on tegemist õpilaste peoga. *Virgula*.

Viru-Nigula laulupäev 31. mail peeti kohaliku haridusseltsi korraldusel. Koos olid kõik ümbruskonna laulu- ja pasunakoovid, nii et tegelaste arv oli umbes 350.

Ühendatud segakoore juhatasid *J. Kari* (kohalik) ja *E. Rosenberg* (Rakverest). Pasunakoore juhatasid: *J. Kari* ja *A. Lepik* (kohalik). Laulud kui ka muusikakooride üldettekanded kõlasid hästi. Umbes 2000-line kuulajaskond nõudis aina lisapalu. Üldiselt võib laulupäeva igapidi pidada kordalainuks.

Võru laulupäev 7. juunil korraldati Võru „Kandle“ 50. a. juubeli puhul Võrus. Laulupäevaks oli registreeritud 23 segakoori 779 lauljaga ja 2 meeskoori 65 lauljaga ning orkestreid 8 — 160 mängijaga, seega mõni üle 1000 tegelase. Halbade ilmade tõttu jäid aga ligemale pooled tegelased peole ilmutamata, mis lõi halva meeleolu kui lauljate nii ka laulupäeva korraldajate keskel. Vihmase ilma tõttu viibis üldkooride ettekandel ainult 1.300 kuulajat. Ühendkoore juhtisid *K. Pütsep* ja *P. Laja*. Meeleolu oli juba kord sellane, et ettekanded ei

pääs end mõjule. Võrulastele peab küll ütlema, et nad oma laulupäevade korraldamisega kipuvad minema liiale, mis tüütab tegelasi. Tagajärjed on halvad kui laulupäevade korraldajaile nii ka lauljaile, kes sageli korduvaile pidustusile tulevad rohkem harjumuse kui lauluvaimustuse pärast.

Ü. E. N. Ü. Tartu osakonna juubelpidu

Ü. E. N. Ü. Tartu osakonna 10. aasta juubelpidustused toimusid Tartus, 13. ja 14. juunil. Pidustuste kandvaimaks osaks oli laul. Laupäeval, 13. juunil, oli „Vanemuise“ aias „Eesti õhtu“, kus esitati „Vanemuise“ suveorkestrilt hra *Ed. Tubin'a* juhatusel R. Tobias'e, M. Lüdigi ja J. Simmi helitöid. Osakonna segakoor laulis *R. Ritsing'u* juhatusel nooremate heliloojate laule. Samal õhtul esines veel ka ühendatud meeskoor.

Juubelpidustuste teisel päeval, s. o.

pühapäeval, kell 3 p. l. algas lauljate rongkäik Riia tän. ja suundus läbi linna piduplatsile — linna spordiväljakule (Tallinna tän.), kus toimus ühendatud laulukooride kontsert. Lauljaid oli ilmund õige rohkesti ja laulud kõlasid üldjuhi *R. Ritsing'u* juhatusel hästi. Paljusid laule tuli korrata. Muuseas kanti ette ühendatud meeskooridelt *R. Ritsing'ult* juubilarile pühendatud laul: „Noored sepap“ (*G. Suits'u* sõnad).

Lõpp-peol pühapäeva õhtul „Vanemuises“ esinesid: „Vanemuise“ suveorkester, mõned solistid, osakonna meeskoor j. t. Juubelpidu jättis üldiselt väga üleva mulje ja näitas, et Tartu noorsoolased on energilised seltskonnategelased, kes pääsajaliselt ja innukalt harrastavad koorilaulu. Pääle muusikalise osa sisaldas juubelipeo kava ettekandeid rahvatantsurühmit, osakonna näitetrupilt ja sportlasilt.

KODUMAA

Arvustusi

TÜRI. Siin neid seltse on juba kord nii palju ja et igaüks vähegi teutseb, siis on olukord paratamatu, kus tormi joostakse pidusaalile, nii viletsakene ja väikesekene kui ta küll ka on! Mitmeks-mitmeks kuuks vahest on saal kinni pandud ja raha ette makstud! Kuid kui lendavad argipäevadel vahest sekka ka suurlinna teatrid, kes loomulikult ka väga ter- vitatavad on, siis vahest inimesi küll igale-poolle ei jätku. Ja kui säärases pidutsemise hoos mõni omaga jääb „kuivale“, siis muheleb nii mõnigi mees rõõnusaasti ega tunne sellele põrmugi kaasa.

Möödunud hooaja teisel poolel järjekorralisi külaskäigu etendusi andsid Tallinnast Dramastuudio ja „Estonia“ teatrid, Pärnust „Endla“ teater. Ka V. Tago käis oma orkestriga paar korda siin, mängides kaasa fil-

mile. Iseseisvat kontsertõhtut ei andnud. Ei leidnud kahjuks ka suurt osavõttu.

„Oma“ tööst võiks mainida Muusika Seltsi järjekordset laulu- ja muusikaõhtut, kus teiskordsele ettekandele tuli J. Strauss'i valss „Ilusal sinisel Donaul“, segakoorile ja sümfooniaorkestrile. See pala saab alati suurte kiiduavalduste osaliseks, ka meeldib väga V. Nerepi „Saarlaste laul“. Esinesid veel hää eduga kohapäälised solistid, operetitruup ja M. S. pasunakoos. Ka kohapäälised kesk- ja algkoolid korraldavad tihti, küll kooli oma kui ka Tuletõrje Seltsi saalis, ilusaid muusikalisi piduõhtuid.

Ka kirikus on korraldatud kontserte. Suuremaulatuslikumaks neist oli n.-n. „Koraalipüha“, millest võtsid osa kõik kihelkonna segakoorid, kokku ligi 200 lauljaga. K. V.

VILJANDI. Kauni lõpu meie harvade muusikaliste õhtute hooajaie andsid 11. juunil „Estoonia“ teatri ooperi-solistid — prd O. Krull-Mikk, N. Romanova, hrd A. Visman, K. Viitol, N. Suursööt Gounod' ooperi „Fausti“ ettekandega „Ugala“ saalis. Juhatas hr. Mamontof. Kogu ooperi ettekanne õnnestus kui vokaalselt nii lavaliselt, jättes küllaldaselt tervikulise mulje, kuigi puudusid ooperi koor ja täielik orkester. Hr. Visman vanamees-Faustina oli häid lavalisi tüüpe. Ta uuestisündind Faust jäi paiguti kahvatuks, ei jätkund alati küllaldaselt sära ja noorusjõu ülevoolavust. Oma laulupartii aga sooritas ta kõrge muusikalise intelligentsiga.

Ustavalt-südamlik oli pr. O. Krull-Miku — Margareete. Eriti püsiva mulje jättis ta Margareete ja Fausti duetis aias. Samuti elamusrikkalt an-

dis lauljatar edasi dramaatilised tõi- sud — kui hääleliselt nii lavaliselt (ki- rikustseen, vangikongis). Tore lava- kuhu Mefistona oli aga hr. N. Suur- sööt. Ta omab suure ulatusega jõulise passi. Kuplees kuldvasikast ja sere- naadis vahest poleks olnud üleaarne suurem tooni kergus, samuti mängus. Sobiva sõjamehe kuju lõi hr. K. Viit- ol Valentiinina. Kuigi ta ettekandeis on vähe loomuliku sisemist soojust, mõjub ta laul oma häälekultuuri ja -tehnikaga. Ilusat laulu pakkus ka prl. N. Romanova Siibeli partiis, sa- muti Martana oli ta oma kohal. Hr. Mamontof, kelle õlul lasus kohustus „Ugala“ viletsal klaveril manada kuu- lajale puuduvast ooperi-orkestrist il- lusoone, saatis kogu ooperi hoogsalt ja temperamendikalt. Publik täitis kogu saali ja kestva aplausiga tõendas kunstnike hääd edu Viljandis.

a-n.

VÄLISMAA

BUDAPEST. Filharmooniakontser- did toimuvad nüüd Operimajas endise Akadeemia-saali asemel, ja nähtavasti edukalt, sest on ikka välja müüdnud. Huvitavate ettekannete hulgas oli *Albert Siklos'e* tore „Koraalielehmäng ja fuuga“ orkestrile, *Teodor Szanto'* „Suite“, Béla Bartók'i hiilgav „Tants- süit“, *Manuel de Falla'* cembalo- kontsert, *Kodály'* huvitavad „Maros- zek'i tantsud“, *Dohnanyi'* vaimurikkad variatsioonid ühele lastelaulule, *Alfre- do Casella'* „Partita“ jne.

Äsja muusikaülikooli lõpetand muu- sikud on asutand uue „Budapesti kont- sert-orkestri“ *Nandor Zsolt'i* juhatusel. Esimesed kontserdid olid lootust- andvad. Kammermuusikas esitati kvartette vara sõjas langend andekalt *Aladar Rado'lt* ja *Ottorino Respighi'lt* ning *Paul Kadosa'* vaimukas „Trio“. Solistidest esinesid Casals, Jehudi Menuhin, Piatigorski, George Enesco j. t.

□

— Hiliskevadell siin Etnograafia Seltsi aastäldkoosolekul esines loen- guga helikunsti ülikooli prof. *Béla Bartók* „Mustlasmuusika? Ungari muusika?“ küsimusest. See, mida ha- rilikult nimetatakse mustlasmuusikaks, õieti on ungari rahvalik kunstmuusika. Mustlased on ainult selle ettekandjaiks

ja levitajaiks. Ungari mustlasmuusi- ka autorid on peaaegu erandita õlnud ungarlased. Selle rahvaliku kunst- muusika osa Ungaris on umbes sama, mis kupleede, operetiislaagerite jne. oma muis lääneriikides. See muusika oma väärtuselt aga jääb kaugele maha ehtsast ungari talupojamuusikast, mida juhtivad ungari komponistid, nagu *Bartók* ise ja *Kodály*, on kogund, uurind ja oma loomingus kasutand (*Bartók'i* põhjapanev uurimus on ka ilmund saksa keeles päälkirjaga: „Das ungarische Volkslied“, Berlin ja Leip- zig 1925). Edasi *Bartók* põhjalikult arvustas Schott'i väljaandel ilmund „Das Lied der Völker“ seeria „Un- garische Volkslieder“ köidet. Viimase koostaja dr. Herm. Möller on oma töö teind väga oskamatult: ta eelistab väärtuseta allikate variante, tsiteerib valesti jne. jne., nii et mainitud valik täielikult on ebaõnnestund kui teadusli- kust nii ka esteetilisest vaatekohast.

A. Reisman.

KAUNAS. Meeleldi kirjutand *Gruo- dis'e* „Šarunase“ seest selle tähtsa leedu helilooja muusika annab erilise väärtuse õpetlase *Vinco Krévé's'i* tüü- bilisele leedu draamale „*Mickeviči- aus*“, mille sisuks on leedu ajalugu ning nõrga valitseja „Šarunase“ elu ja surm. Kümnes pildis tõendab „Vals-

tybis Teatras'e" direktor *Oleka-Zilinski* end osava lavastajana, kes võib palju, kelle mängukorralduse tase on kõrgestihinnatav ning kõitev. Esietenduse kordaminekuks ta aitas palju kaasa oma kogemuste ja puhta kunstilise tööga. Ka solistide ansambel oli tugev.

Stseen „Sarunas'est“

Selgemini kui sõna, räägib siin muusika. Pääkangelast iseloomustab akkord, meloodia ja muusikaline fraas palju selgemini kui räägitav tekst. Gruodis on omapärane muusik. Omapärase tahte ja võimistega loob ta oma muusika tüübiga vastava atmosfääri. Paari taktiga võib ta ütelda rohkem, kui seda mõne draama terve vaatus, mõningate jooniga ta loob meeleolu, mida pikad laused tekstis ei suuda väljendada. Selgitav või illustreeriv peaks olema see muusika, ent ta on nii õnnestunud oma täiuslikkus ilus, et ületab algteksti.

See partituur on — oma vormide korralduselt, struktuuri selguselt, tundeilt ja muusikaliste vahendite kasutamisoskuselt nii enesekindel, suursugune ja tunneteküllane, et teda võib lugeda õnnestunumate meie-aja teoste hulka. Gruodis'elt, kes agaralt täiendab uut lavamuusikat, on ilmund väga olulise tähtsusega kompositsioone.

Neist: „Sonaat a-moll ja cis-moll“, „Vabaduslaul“, „Sügisvaikus“ ning palju laule. Euroopa muusikaloomingus on Gruodis osand võita endale koha.

Rohkem tähelepanu tuleks osutada leedu loovale ooperielule. Kui kunstiväärtuslik on *pr. Jonuschkarté* isik, kes oma tugevaima interpretatsiooni initsiatiiviga — temperamendi ja hoo- ga, on erilaadne mezzo-sopranitar. Otse mõnuga jälgid ta „Perichole'd“. Ooperidirektori *Oleka-Zilinski* lavastus on ideerikas, s. t. õieti üleimeelikkus ise. Hääd teatrit näeb siin, Kaunases! *Petrauskas*, Bajazzona vaimukas, vaevalt-ületatav, asutas temperamendika dirižendi *Kelpscha'ga* ooperi, ja tänapäev nende saavtised ilmtingimata pälvivad tunnustust. Ooperil on suur, laitmatu orkester, nägus ballett (juht: *Vasiljev*) ja rida kõrgeandelisi lauljaid, hääli kadestamisväärse täiusse ja paitava iluga. Käin meeleldi „*Valstybis Teatras*“: omapärane, paeluv repertuaar pakub siin teadlasele erilist huvi.

Huviäratav on tungida tundmatuisse muusikatsentrumesse: muusikateaduslikult pakuvad vana-leedu kirikukompositsioonid väga rikkalikku omapära.

Ühel Mozart'i-pühal Kaunase Basiliika-kirikus kuuldi kõike muud päale Mozart'i, vaid 10% jäi temale. See „kõik muu“ oli uus ja uusim leedu kirikumuusika *Kacanauskas'e* koori ettekandel. *Kacanauskas'e* enese helitöist oli esiettekaneld „Jeruusalem“, mis on stiililt romaani omast kaugel, ent barokile lähedane. Pisarad on siin nootides, ning see kõlab ehtsalt, samuti kui ta „*Introitus requiemist*“. *J. Naujalis* oma teosega „*Caligaverun't*“ ei seisa n.-ö. oma jalul, teised samuti! Ent *J. Gruodis*: see mees omab stiili ja muusikatunde, pean teda ta kodumaa representaablimaks muusikuks. *Sasnauskas*, umbes 20 aasta eest surnud, ei ole halb akkorditehnik — ta on sentimentide sõber. „*Dies irae't*“ ja „*Salve Regina't*“ märgin ma eriti, kui registreerin neid katoliku muusikana. — Mis puutub musse kontsertelli, siis leedu riigiorkester on kahtlemata kõlaliselt õnnestund. Solistina siin esineb *Egon Petri*, külalisdirižendina *H. Scherchen*. Nägin ka noort *Dvarionas't* Dvorak'i juhatamas — ta valit- ses oma aparati hästi.

Gerhard Krause.

VARSSAV. „Tindiplekk“ Varssavi Suures operis on omapärased ballett. Oma ideelt on ta meile küll juba ameerika joonistatud trikk-filmide kaudu tuttav, kuid siin Varssavi ballettmeisterilt *F. Parnellilt* groteskilt lavale säetuna pakkus ta suurimat huvi. Muusika balletile on kirjutand noor paljutöötav poola helilooja *V. Macura*, kel on ilmumas ka ooper „Nõiutud ring“.

See lavaliselt omapärased ballett pakub vaatepildiks lauaalust. Nähakse nelja suurt, sirget laualjalga ja kaht mitte just nägusate kingadega jalga. Tindiplekk kukub, nagu kõik hääd, ülalt, tühnib põrandal, leiab enese ja ka vaatleja lõbuks pildiraamatu ning hakkab seda lehitsema. Juba elustubki pilt esimesel leheküljel: tulevad põialpoisid, sõdurid, plikad jne. Kõigiga mürab tindiplekk, kuni põlev pabeross kukub maha. Siis uudishimulik Tindi-

plekk ronib sellesse, kuid ei märka jalga, mis astub paberossi kustutama. Vaevu ta pääseb, ent haaratakse kõigi rõõmuks ja pistetakse tinditopsi tagasi. *Parnell* tantsib ise Tindiplekki huumoriga ja suurte tehniliste võimetega. Ta tuju haarab teisigi. Lavastus on eeskujulik! Pole asjata Varssavi balletil maailma-kuulsus!

Võluv on „Lakmé“ tantsudes *Szmalcówna*. Kuigi vaid balletist räägin, ei saa mööduda Lakmé'st enesest, keda siin laulab muinasjutuline *Bandrovska-Turska* nagu lind! „Tindipleki“ muusika on küll vist endale võtnud eeskujuga Stravinski' „Petruška'st“, kuid tal ei puudu omapärane joon, milles on tõusu ja värskest. Noor muusik *V. Macura* on oma tõsise tööga saand suure edu osaliseks. Balletti juhatab *Bojanovski* suure hooga.

Gerhard Krause.

Mitmesugust

Uudist kooriliteratuuri alal

T. Vettik: „12 meeskoori laulu“. Autori kirjastus, Tallinnas, 1931. a.

Meie meeskoori-literatuuri rikastamiseks *T. Vettik* on teind tänuväärt töö, andes välja ainelistele raskustele vaatamata sisuka ja ka väliselt nägusa meeskoorilaulude kogu.

Noodiraamatuid hind on 2 kr. 50 senti, Lauljate Liidu liikmeile 2 kr. 25 senti. Kui koor ostab noodiraamatuid suuremal arvul (10 või rohkem eksemplari korraga), siis on eksemplari hinnaks 2 krooni.

Meeskooridele soovitametatud kogu muretseda tutvumiseks õige peatselt.

„Lemmiklaulud“, *V. Nerepi* toimetusel. I ja II anne. „Lemmiklaulud“ ilmuvad 4-leheküljeliste annetena. Sisaldavad kauneid, viisirikkaid ja õige lihtsaid segakoori-laule. Vähehaile kooridele täiesti jõukohased. Esimeses kahes andes on kokku 6 laulu, millest peaaegu kõik on tõestand oma menukust Tallinna paremate kooride kontserdel.

Ande hind on 12 senti. Kui tellitakse korraga 10 või rohkem eksemplari, siis eks. hinnaks on 10 senti.

A. Kapi laul „Pühendus“

A. Kapi laulul „Pühendan sind looks ja lauluks“ on trükituna üksainukene salm. Kuid viimaseil aastail on sel-

lele ilmund juurde teine salm, mida õige rohkesti kantakse ette. Uus salm on kõigiti sobiv ja korrektselt jätkab 1. salmis algatatud *E. Vöhrmanni* mõtet. On küsitud ja päritud, kes

„Muusikalehe“ toimetuse vaba päev Narva-Jõesuu rannal

Vasakult paremale: *L. Neuman*, prof. *J. Aavik*, *R. Päts*, *T. Vettik*

selle on loond, sest on teada, et Vöhrmann'i see pole.

Kuna 2. salmi autori salgamine pole sugugi tarviline, vahest kahjulikki, siis paluksin märkida, et selle autori on *Jaani Leemets*, kes a. 1926 lõpetas Rakvere õpetajate seminari. Sõnad ta löi seminari õpilasena a. 1924. Need on järgmised:

Valgusele, päikesele vastu purjeta;
kindlal tüüril, kotka lennul leiad õn-
ne sal-
Taevasina, meremüha võidulauluks

loom,
Viimse viisi oma kandlelt hõiskel sulle
toon!

Soovitan võtta selle salmi üldiselt
tarvitusele. *E. Mesikänen.*

Oma asjus

Kuna „Muusikalehe“ ümber viimasel ajal on koondund peaaegu kõik meie nimekamad muusikud ja helliloojad, kelle asjatundliku kaastöö tõttu meie leht ikka enam ja enam leiab tä-

Lõbusaid lugusid

Mõnedki kunstnikud võlgnevad oma kuulsuse sageli oma enda teravmeelele ja tihtipäälle *huumorilegi*. Välismaal üldtuntud pianist *Vladimir Pachmann* sooritab viimasel ajal endale nii mõnegi väljamüüdu maja. On üldiselt tuntud, et ta oma mängu kestes alalõpmata räägib ja kõiksugu asju jutustab. Publik ootab ta kontsertidel juba sellele. Näiteks võib ta äkki lausuda: „Nüüd pange tähele järgnevad passaaži. Seda mängib vaid veel Godovski niisama hästi kui mina.“ Või: „See kantileen on nii ilus, et teda kohe kordan.“ Samas apostrofeerib ta taas saalis istuvaid kuulsaid kolleege ja kutsub publiku üles neid aplodeerimisega austama. Lühidasti: ta lõbustab publikut oma viisil ja inimesed lahkuvad pettunult, kui ta mõnel õhtul pole olnud küllalt sõnaohter.

□

Keegi tuntud teatriagent, kes eriti pidas endast suurt lugu hääle arvustamises, kutsuti ühel päeval telefo-

helepanu, siis toimetusel on nüüd läind korda luua ühendusi ja suhteid ka välismaa silmapaistvamate muusikakunstnike ja teadlasiga, kellelt selle lehe veergudel võimalust mööda ilmuvad kirjutised aktuaalsemaid muusikalistsit küsimusist. Juba selles numbris leiab aset kuulsa ooperilaulja *F. Saljapini* kirjutis praegu kõikjal vaidlusainet andvast *ooperikrüisist*.

□

Arvestades meie lugejaskonna soove ja et koguda ning säilitada *meie oma muusika-ajaloolisi andmeid*, „Muusikalehe“ toimetus hakkab perioodiliselt igas numbris avaldama kirjutisi meie vanemaist muusikaalu avaldusist. Palume kõiki, kel on vastavat materjali, mis varem ail aegadel ajakirjanduses ei ole leidnud kasutust, seda „Muusikalehe“ toimetusele saata. Käesolevas numbris hakkab ilmuma tuntud ajaloolase *H. Prantsu* „Mälestusi laulupidude algaegadest“.

nile. Muusikamaailmas tuntud autoreiteet teatas talle, et praegu tema pool viibib just keegi noor tenor, kel tema arvates väga ilus hääle ja kes otsib parajasti *engagement'i*. Kahjuks aga ei saavat ta agendi juurde praegu isiklikult ilmuda, kuna peab kohe ära sõitma. Agent jäägu telefoni juurde, noormees laulab talle kohe midagi ette. Kui laul oli lakand, küsis soovijataja agendilt: „Noh, kuidas teile meeldis?“ — „Mitte just halb,“ arvas agent, „kuid ta kisab veidi kõrgeil nootidel. Saate ta igaks juhuks kord minu juurde. Võib-olla võin ta hääks midagi teha.“ — „Kahjuks on see võimatu,“ kostis telefonis, „mees on juba mõni hää aasta surnud. Ta nimi on *Caruso*.“ — Nimelt oli kõneleja lasknud grammofonil *Caruso*-plaati „laulda“ telefonisse.

Lauljate Liidu büroos müügil kõigi
eesti helliloojate pildid
postkaardi suurus, hinnaga 15 s. tk.

PÄÄ- JA VASTUTAV TOIMETAJA

RIHO PÄTS

VÄLJAANDJA

EESTI LAULJATE LIIT

TALLINN, LAI 12, TELEFON 431-82

TOIMETUS: { LEENART NEUMAN
RIHO PÄTS
TUUDUR VETTIK

Nina Murrik-Polonsky

Klaveristuudio (konservatooriumi kava). Erilised grupid väike-lastele. Era tunnid. Muusikateooria. Akompaniment. Ansambilmäng.

Tallinn, Lühikejalg 6-2.

Tallinna konservatooriumi lauluõpetaja

L. Hellat-Lemba

Ooper, oratoorium, kontsertlaul. Lauluõpetus.

Tallinn, Sõrensi 5-15.

AINO TAMM

Tallinna Konservatooriumi lauluõpetaja

Era-laulutunnid: häälesääde itaalia kooli järgi. Klassikalise ja ajakohase ooperi ja kontsert-repertuaar.

Tina tän. 23-20, tel. 302-40.

KLAVERITÖÖSTUS

K. SAAR

LIIVALAIA 32.

TELEF. (20) 798.

Soovitab otse töökojast

pianiinosid,

mis kõlalt ja vastupidavuselt täieliselt võistlevad välismaa kuulsamate firmade omadega.

Parimaks tõenduseks — ostud ja soovitused muusika-asjatundjailt.

Ilmus trükist RIHO PÄTS'U

Klaveripalad lastele

Eesti rahvaviisidel

Sisukord:

I VIHK: 1. Rahvatants. 2. Ringmäng. 3. Karjase pajupill.
4. Sarvelugu. 5. Torupill. 6. Kägu. 7. Leinalaul.
8. Kepitants. 9. Rahvalaul. 10. Pulmalaul.

II VIHK: 11. Sokukene. 12. Karjase tants. 13. Rädi tants.
14. Mängulaul. 15. Linakatkuja. 16. Lutusarve lugu. 17. Vares vaga linnukene. 18. Hällilaul.
19. Hüppetants. 20. Karjamaal. 21. Sõjalaste marss.

Hind — I vihk 1 kr. 50 s.

II „ 1 „ 50 „

I/II „ koos . . . 2 „ 50 „

Saadaval Laujate Liidu büroos (Tallinn, Lai 12) ja muusikaärides

Ar 931P
Muusikaleht

Laulupeo albumi hind

nüüd ainult

50 senti

**LULUPEO
ALBUM**

TALLINN
EESTI LAULJATE LIIDU VÄLJAANN
1928

Haruldane kogu mälestisi ja pilte
üldlaulupidudest. Kõikide eesti
heliloojate pildid ja elulood.

192-leheküljeline kogu. Nägusa
välimusega.

Tellimistega pöörduda L. L. büroo
poole, Tallinna, Lal 12

UUDIS!

12

Ilmus trükist T. VETIK'u

meeskoori laulu

à capella

HIND: 2 kr. 50 senti, Lauljate Liidu liikmeile
2 kr. 25 s. Kui ostetakse korraga 10 või
rohkem eksemplari, siis eks. hind 2 kr.

Saadaval: Lauljate Liidu büroos

Tallinn, Lal 12

UUDIS!